

Hallituksen esitys Eduskunnalle tilastolaiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi valtion tilastotointa koskeva yleislaki. Lakia sovellettaisiin tilastokeskuksen tilastotoimeen sekä myös muiden tilastoja laativien viranomaisten tilastotoimeen siltä osin, kuin siitä ei ole muualla toisin säädetty. Laki yhtenäistäisi tilastotoimen tietojen keräämisen, käsittelyn ja käytön menettelytapoja. Esitys liittyy myös Euroopan talousalueesta tehtyyn sopimukseen (ETA-sopimus).

Tilastojen tuottamisessa käytettäisiin ensisijaisesti hyväksi muussa yhteydessä kerättyjä tietoja. Tietojen antajilta pyydetäisiin suoraan vain ne tiedot, joita ei voitaisi saada muulla tavoin. Laissa säädettäisiin tiedonantovelvollisuudesta. Se koskisi valtion viranomaisia, elinkeinon-, liikkeen- ja ammatinharjoittajia, valtion ja kuntien liikelaitoksia, kuntia ja kuntayhtymiä sekä voittoa tavoittelemattomia yhtei-

söjä ja säätiöitä. Tietojen kerääminen luonnollisilta henkilöiltä perustuisi pääosin vapaaehtoisuuteen.

Lakiin sisällytettäisiin säännökset myös tietojen luotettavuudesta, vertailukelpoisuudesta ja nopeasta saatavuudesta.

Tilastoja varten kerättyjä tietoja voisi käyttää vain tilastotarkoituksiin. Tietojen luovuttaminen edelleen olisi pääasiassa mahdollista vain tilasto- ja tutkimustarkoituksiin ilman tunnistetietoja.

Lailla kumottaisiin eräiden tietojen antamisesta virallisia tilastoja varten annettu laki sekä pääosin kumotun tilastokeskuksesta vuonna 1970 annetun lain vielä voimassa olevat säännökset.

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan ensi tilassa.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ .	1	6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	10
YLEISPERUSTELUT	3	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	10
1. Johdanto	3	1. Lakiehdotuksen perustelut	10
2. Nykytila	3	1 luku. Yleiset säännökset	10
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö	3	2 luku. Tietojen keräämisen järjestäminen ...	12
2.2. Kansainvälinen kehitys ja käytäntö	5	3 luku. Tiedonantovelvollisuus	13
2.3. Nykytilan arviointi	7	4 luku. Tietojen käsittely ja tilastojen laatiminen	14
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset ...	7	5 luku. Tilastotarkoituksiin kerättyjen tietojen salassapito ja luovuttaminen	16
3.1. Tavoitteet	7	6 luku. Erinäiset säännökset	17
3.2. Keskeiset ehdotukset	8	2. Tarkemmat säännökset ja määräykset	18
4. Esityksen vaikutukset	9	3. Voimaantulo	18
5. Asian valmistelu	9	LAKIEHDOTUS	19
5.1. Valmisteluvaiheet ja aineisto	9		
5.2. Lausunnot	10		

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Valtion tilastotoimeen kuuluu tilastokeskuksen lisäksi noin 30 muuta valtion viranomaista. Tilastokeskus on valtion tilastotoimen yleisviranomaisena. Se laatii tilastoja useilta toimialueilta, muut viranomaiset laativat tilastoja omalta toimialueeltaan.

Valtion tilastotoimintaa koskevat säännökset ovat hajallaan useissa eri laeissa ja asetuksissa. Säännökset sisältyvät yleensä toimialakohtaiseen aineelliseen lainsäädäntöön tai viranomaisten hallintolakeihin tai -asetuksiin. Eriyissä säännöksiä on yleensä siitä, että viranomaisen kerää tietoja tilastotarkoituksiin tiedonantovelvollisuuden perusteella. Eräiden viranomaisten tilastonlaadinta ei perustu säännöksiin.

Uudistuksella pyritään yhtenäistämään tietojen keräämistä ja tilastojen laatimisen menetelmät sekä tietojen salassapidon ja luovuttamisen periaatteet. Tietojen tuottamisessa käytettäisiin hyväksi muussa yhteydessä kerättyjä tietoja. Tietojen antajilta pyydetäisiin suoraan vain ne tiedot, joita ei voitaisi saada muulla tavoin. Laissa säädettäisiin tiedonantovelvollisuudesta. Se koskisi kuitenkin vain tilastokeskuksen tiedonantovelvollisuuden nojalla keräämiä tietoja. Uudistus mahdollistaisi nykyistä keskitetympään tietojen keräämiseen ja tilastotuotannon sekä tilastojen julkistamiseen.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Yleistä

Tilastotoimesta annetut säännökset koskevat yleensä vain tiedonantajien velvollisuutta antaa tietoja tilastotarkoituksiin. Jos tietojen kerääminen tilastotarkoituksiin perustuu vapaaehtoisuuteen, säännöksiä ei ole.

Useimmat viranomaiset laativat tilastot hal-

linnollista toimintaansa varten keräämistään tiedoista, jolloin tietojen saanti ja salassapito määräytyvät aineistojen pääkäyttötarkoitusta, hallinnollista toimintaa koskevien säännösten nojalla. Tällaisia viranomaisia ovat muun muassa opetushallitus ja tullihallitus.

Tilastotoimen tietojen saantia ja tietojen salassapitoa koskevia säännöksiä sisältyy tilastokeskusta koskeneen, pääosin kumotun lain (796/70) 2 ja 3 §:ään, eräiden tietojen antamisesta virallisia tilastoja varten annettuun lakiin (96/54), väestölaskentalakiin (154/38), väestökirjalakiin (141/69), syntymän ja kuoleman rekisteröinnistä annettuun asetukseen (824/70), maatilatilastosta annettuun lakiin ja asetukseen (675/75 ja 826/75), maataloushallinnon maatilarekisteristä annettuun lakiin ja asetukseen (1077/89 ja 259/90), vuoden 1990 maatalouslaskennasta annettuun lakiin (1076/89), terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä annettuun lakiin ja asetukseen (556/89 ja 774/89), sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksesta annettuun lakiin (1073/92) sekä tapaturmavakuutuslakiin (608/48).

Tietojen kerääminen

Valtion viranomaisilla on velvollisuus antaa tietoja tilastojen laatimista varten tilastokeskukselle ja sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuskeskelle sekä maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuskelle.

Kunnat ovat velvollisia antamaan tilastokeskukselle edellistä kalenterivuotta koskevat tiedot kuntien taloudesta ja niiden hoidossa olleista rahastoista. Lisäksi kunnat ovat velvolliset antamaan väestörekisterikeskuskelle virallisten tilastojen laatimista varten tarpeelliset tiedot rakennustoiminnasta, rakennuksista ja niissä olevista huoneistoista. Väestörekisterikeskuksen on luovutettava keräämänsä tiedot tilastokeskukselle. Kuntien taloutta, kuten tuloja menoarviot ja kuntasuunnitelmat ja niiden

toimintaa koskevien muiden tietojen saanti sekä kaikki tietojen kerääminen kuntayhtymiltä perustuu tilastokeskuksen osalta vapaaehtoisuuteen. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskusella on oikeus saada kuntien ja kuntainliittojen sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisilta ja laitoksilta tilastointitehtävien hoitamiseksi tarvittavat tiedot.

Eräiden tietojen antamisesta virallisia tilastoja varten annetun lain nojalla elinkeinonharjoittajilla on velvollisuus antaa tiedot harjoitustusta elinkeinosta, liikkeestä tai ammatista. Tiedot on annettava tilastokeskuksen tai muun valtioneuvoston määräämän viranomaisen (VNp 593/64) vahvistamien lomakkeiden kaavojen mukaisesti. Ennen lomakkeiden kaavojen vahvistamista on kuultava teollisuuden ja kaupan keskusjärjestöjä. Merenkulkuhallituksen oikeus saada tietoja perustuu edellä mainittuun valtioneuvoston päätökseen. Maatilatalouden harjoittajat ovat tiedonantovelvollisia maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskukselle virallista maatilatilastoa sekä maatalouslaskentaa varten.

Muilla kuin elinkeinotoimintaa harjoittavilla yhteisöillä, laitoksilla ja säätiöillä on nykyisin tiedonantovelvollisuus lahjoitusten ja julkisten keräysten avulla syntyneistä, yleishyödyllisiä tarkoituksia palvelevista rahastoista. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskusella on oikeus saada tilastojaan varten tarvitsemansa tiedot alansa laitoksilta ja yhteisöiltä. Työministeriöllä on oikeus saada tiedot vakuumuslaitoksilta. Muilta osin tietojen saanti voittoa tavoittelemattomilta yhteisöiltä perustuu vapaaehtoisuuteen.

Luonnollisilta henkilöiltä tiedot saadaan nykyisin lähes kokonaan vapaaehtoisuuden perusteella, kun väestölaskennoissakin on siirrytty rekisteritietojen käyttöön. Vuoden 1990 väestölaskennassa tietoja kerättiin tiedonantovelvollisuuden perusteella vain suhteellisen pieneltä henkilömäärältä rekisteritietojen luotettavuuden tutkimista varten.

Kuolemansyytietoja koskevat omat erityissäännöksensä. Syntymän ja kuoleman rekisteröinnistä annettu asetus velvoittaa toimittamaan kuolintodistukset tilastokeskukselle.

Tietojen käsittely ja tilastojen laatiminen

Tietojen käsittelyä ja tilastojen laatimista koskevat säännökset ovat vähäisiä. Vanhan

tilastokeskuksesta annetun lain 2 §:n nojalla tilastokeskus vahvistaa valtion toimesta laadittavissa tilastoissa sovellettavat käsitteet, luokitteletut ja tunnusjärjestelmät sekä antaa tarvittaessa muitakin tilastojen yhtenäistämistä koskevia ohjeita. Maatilatilastosta annetussa asetuksessa luetellaan, mitä alueita koskevia tilastoja tuotetaan. Lisäksi edellytetään valtion tilastotoimessa sovellettavien käsitteiden, luokittelujen ja tunnusjärjestelmien huomioon ottamista. Maataloushallinnon maatilarekisteristä annettuun lakiin sisältyy tietojen suojaamisvelvoite.

Henkilötietoja kerätessä on täydentävinä säännöksinä otettava huomioon henkilörekisterilain (471/87) säännökset. Ne korostavat tietojen keruun etukäteissuunnittelua ja tietolähteiden yksilöintiä sekä tietojen keräämisen tarpeellisuusvaatimusta. Henkilötietoja käsitellessä on otettava huomioon henkilörekisterilain tietojen käsittelyyn vaikuttavat säännökset, joista tärkeimmät ovat rekisterinpitäjän huolellisuusvelvollisuutta koskeva 3 § ja tietojen suojaamisvelvoitteen sisältävä 26 §. Tietoja käsitellessä on pyritty käyttämään sellaisia menettelytapoja, että saadut tulokset olisivat mahdollisimman luotettavia ja että tietosuoja- ja tietojen käyttöä voitaisiin ottaa mahdollisimman hyvin huomioon.

Tietojen käsittelyssä, lähinnä tietojen tallentamisessa, joudutaan käyttämään myös ulkopuolisia palveluja. Tästä ei ole tilastointia koskevia erityissäännöksiä. Henkilötietojen osalta sovelletaan henkilörekisterilain säännöksiä, jotka asettavat toimeksisaajalle samat tietosuojavelvoitteet kuin toimeksiantajalle.

Tietojen käyttö ja luovuttaminen

Tietojen käyttöä ja luovuttamista koskeva lainsäädäntö on sisällöltään vaihteleva. Valtion viranomaisilta tiedonantovelvollisuuden perusteella saatujen tietojen salassapitovelvollisuus on sama kuin tietoja luovuttaneella viranomaisella. Eräiden tietojen antamisesta virallisia tilastoja varten annettu laki rajoittaa tietojen käytön vain tilastotarkoituksiin. Väestölaskentalaan ja vastaavista tutkimuksista annettujen lakien mukaan tietojen käyttö on mahdollista vain sellaisten tilastojen ja tutkimusten laatimiseen, joista ei aiheudu vahinkoa tai muuta haittaa ilmoitusvelvolliselle. Maatilatilastosta annetun lain mukaan kerättyjä tietoja saa

käyttää ainoastaan tilastotarkoituksiin tai muihin tutkimustarkoituksiin, joista ei koidu tiedonantajille vahinkoa eikä muuta haittaa. Terveystieteiden tutkimustieteen henkilökäsitteistä annetun lain mukaan rekistereitä voidaan käyttää rekisterinpitäjälle säädettyjen tilastointi-, suunnittelu-, tutkimus- ja valvontatehtävien hoitamiseen sekä luovuttaa terveydenhuollon alaa koskevaa määrättyä tieteellistä tutkimusta varten. Viimeksi mainitussa tietojen luovuttamisessa on kuitenkin ennen päätöksentekoa kuultava tietosuojavaltuutettua.

Vapaaehtoisuuden perusteella saatujen tietojen käytöstä ja luovuttamisesta ei ole erityissäännöksiä. Niihin sovelletaan yleisten asiakirjain julkisuudesta annettua lakia (83/51) ja asetusta sisältävä eräitä poikkeuksia yleisten asiakirjain julkisuudesta (650/51). Lisäksi vapaaehtoisuuteen perustuvat tutkimukset ovat useimmiten otantatutkimuksia, jolloin aineistot on kokonaisuudessaan katsottu yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 5 §:ssä tarkoitetuiksi viranomaisen sisäisiksi selvityksiksi ja siten ei-julkisiksi tiedoiksi.

Vaitiolovelvollisuus

Vaitiolovelvollisuudesta on useita sisällöltään vaihtelevia säännöksiä. Vaitiolovelvollisuuden laajuus vaihtelee viranomaisen palveluksessa olevista kaikkiin tietojen mahdollisesti käsitteleviin. Jollei erityissäännöksiä ole, sovelletaan henkilötietoihin henkilökäsitteilain 41 §:n vaitiolovelvollisuutta koskevaa säännöstä.

2.2. Kansainvälinen kehitys ja käytäntö

Yleistä

Eri maiden lainsäädännöllä on perinteisesti ollut yhteistä tiedonantovelvollisuus ja yksittäisiä tiedonantajia koskevien tietojen salassapitovelvollisuus sekä tietojen käytön rajoittaminen tilastotarkoituksiin. Uusimmat lait sisältävät kuitenkin myös menettelytapoja tietojen keräämisestä ja käsittelystä.

Tilastotoimen organisointi vaihtelee. Se on joko kokonaan tai lähes kokonaan keskitetty yhdelle viranomaiselle taikka hyvin pitkälle hajautettu. Organisointitavasta riippumatta

lainsäädäntö yleensä koskee koko tilastotointia.

Ruotsi

Ruotsin tilastotoimi on Suomen tilastotointia keskitetympi. Ruotsissa tilastollisen keskusviraston lisäksi noin 15 muuta viranomaista julkaisee tilastotietoja virallisen tilaston sarjassa.

Ruotsin tilastotointia koskeva uusi lainsäädäntö (Lag om den officiella statistiken) on tullut 1 voimaan päivänä tammikuuta 1993. Lakia sovelletaan kaikkiin valtion viranomaisten laatimiin virallisiin tilastoihin. Lain mukaan virallisen tilaston tulee olla puolueeton ja yleisesti saatavilla. Lakiin sisältyy suhteellisen laaja ja yksityiskohtaisesti säännelty tiedonantovelvollisuus elinkeinonharjoittajille ja kunnille niiden toiminnasta ja taloudesta. Voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen tiedonantovelvollisuus koskee työntekijöitä, palkkoja ja tehtyä työtä.

Tilastoja varten saatuja tietoja koskevat salassapitosäännökset sisältyvät Ruotsin yleiseen, kaikkia viranomaisia koskevaan salassapitolakiin (sekretesslagen). Pääsääntö on, että tiedot henkilökohtaisista ja taloudellisista olosuhteista ovat salassapidettäviä. Poikkeuksia ovat yrityrekisterin tiedot, kuolemansyytiedot, tutkimustarkoituksiin tarvittavat tiedot, henkilökunta- ja palkkatilastoihin liittyvät tiedot sekä tiedot, jotka nimen, muun tunnistetiedon tai vastaavien tietojen kautta eivät ole suoraan liitettävissä yksittäiseen tietojen kohteeseen.

Norja

Norjan tilastotoimi on keskitetty tilastolliseen keskusvirastoon. Norjan tilastolaki, joka sisältää säännökset sekä virallisesta tilastosta että tilastoviraston organisaatiosta, on vuodelta 1989. Lain tarkoituksena on edistää tehokasta tilastotuotantoa säätelemällä tietojen keruuta ja käyttöä tilastotarkoituksiin sekä säätelemällä tilastollisen keskusviraston organisaatiota ja toimintaa.

Lain mukaan jokainen juridinen tai luonnollinen henkilö on tiedonantovelvollinen kuninkaan määräyksestä. Tilastovirastolla on myös rajoittamaton oikeus saada tietoja valtion viranomaisten rekistereistä sekä valtakunnallis-

ta kunnallisten järjestöjen rekistereistä. Uusista rekistereistä ja entisten muuttamisesta on ilmoitettava tilastovirastolle, jolla on mahdollisuus tehdä ehdotuksia tilastollisten tietotarpeiden huomioon ottamisesta tietojärjestelmiä suunniteltaessa.

Lain mukaan tietojen käyttö on rajoitettu virallisen tilaston laatimiseen tai muihin vastaaviin tietosuojaviranomaisten hyväksymiin tarkoituksiin. Tiedot tulee julkistaa siten, ettei yksittäisiä tiedonantajia voida millään tavalla tunnistaa ja ettei yksittäiselle tiedonantajalle aiheudu vahinkoa.

Kanada

Kanadan tilastotoimi on keskitetty Kanadan tilastovirastoon, jolla on aluetoimistoja avustamassa lähinnä tietojen keräämisessä. Tilastoviraston toimintaa säätelee varsin yksityiskohtaisesti tilastolaki (Statistics Act) vuodelta 1971. Laki määrittelee muun muassa ne alueet, joilta tilastoja tuotetaan. Laki koskee myös erillisiä laskentoja, kuten väestö- ja maatalouslaskentoja.

Lain perusteella tilastovirastolla on oikeus saada tietoja kaikista viranomaisten ja yksityisten ylläpitämistä rekistereistä. Lain perusteella on myös mahdollista sopia, että tilastovirasto kerää tietoja yhdessä toisen viranomaisen tai yhteisön kanssa. Tiedonantajilla on tiedonantovelvollisuus tilastoja varten. Asianomainen ministeri voi kuitenkin päättää joidenkin tilastojen tai tutkimusten osalta, että tietojen antaminen on vapaaehtoista.

Lain tietosuoja koskevat säännökset ovat erittäin tiukat. Viraston päällikkö voi antaa luvan tietojen luovuttamiseen lähinnä silloin, jos tiedot ovat muun lain mukaan julkisia tai tiedoista ei ole mahdollista tunnistaa tietojen kohteita taikka jos tietojen kohde on antanut tietojen luovuttamiseen kirjallisen suostumuksensa. Lisäksi voidaan luovuttaa tietoja yritysten ja yhteisöjen nimistä ja osoitteista, tuotetuista hyödykkeistä ja henkilökunnan määräs-
t.

Saksa

Saksan tilastolaki on vuodelta 1987. Laki säätelee hyvin yksityiskohtaisesti tilastojen laatimista liittotasavallan tarpeisiin sekä keskustilastoviranomaisen toimintaa.

Keskeisenä periaatteena laissa on, ettei tiedonantajia kohtuuttomasti rasiteta tietoja kerättäessä ja että tiedonantajia informoidaan asianmukaisesti tietojen keräämisen tarkoituksesta ja muista tietojen antamiseen vaikuttavista seikoista. Laissa on säännöksiä sekä tiedonantovelvollisuuteen että vapaaehtoisuuteen perustuvasta tietojen keräämisestä. Varsinainen tiedonantovelvollisuus syntyy kuitenkin vasta erillisten lakien perusteella. Tiedonantovelvollisuudesta säädetään tilastokohtaisesti.

Laki sisältää yksityiskohtaiset säännökset tietojen käsittelymenettelyistä ja tilastojen laatimisesta. Tilastojen laatimisen lähtökohtia lain nojalla ovat puolueettomuus ja tieteellinen riippumattomuus.

Tiukat ja yksityiskohtaiset tietosuojasäännökset ovat suojana ja vastikkeena tietojen antajille. Muita kuin tilastotietoja voidaan tilastolain mukaan luovuttaa edelleen lähinnä tietojen antajan kirjallisella suostumuksella tai jos kysymyksessä on julkisiin viranomaisiin liittyvä yleisesti saatavilla oleva tieto taikka jollei yksittäistä tietojen kohdetta voida tietojen perusteella tunnistaa. Lisäksi erillisissä tilastoja koskevissa laeissa voidaan säätää muita poikkeuksia salassapitovelvollisuuteen.

ETA-sopimus

Euroopan talousalueesta tehty sopimus (ETA-sopimus) tuo Suomessa sovellettaviksi 30 tilastoalan säädöstä. Ne koskevat teollisuustilastoja, tavarankuljetustilastoja, ulkomaankauppatilastoja, kansantalouden tilinpitoa, maataloustilastoja, kalastustilastoja sekä energiatilastoja. Säädökset ovat yleensä tilastokohtaisia ja koskevat hyvinkin yksityiskohtaisesti tilastojen sisältöä, aikataulua ja tilastojen laadinnan menettelytapoja. Yleisesti tilastoja koskevia säädöksiä ovat muun muassa luokituksia koskevat säädökset (toimialaluokitus) ja tietojen luovuttamista Euroopan yhteisöjen (EY) tilastovirastolle koskeva säädös. EY:n tilastointia koskevan yleisen säädöksen valmistelu on myös aloitettu.

EY:n tilastosäädöksiin sisältyvistä asioista ei Suomessa yleensä ole kansallista lainsäädäntöä, vaan ne kuuluvat viranomaisten päätettäviin asioihin. Poikkeus on salassapidettävien tilastotietojen luovuttamisesta Euroopan yhteisöjen tilastotoimistolle annettu neuvoston asetus (Euroatom, ETY) N:o 1588/90. Sen perusteella

voidaan antaa tilastokohtaisia erityissäädöksiä, jotka voivat velvoittaa myös salassapidettävien tietojen luovuttamiseen. Henkilötietoja, joista henkilö voidaan tunnistaa suoraan tai epäsuorasti, ei kuitenkaan voida velvoittaa luovuttamaan. Muista yksiköistä ei voida velvoittaa luovuttamaan sellaisia tietoja, joista nämä yksiköt voidaan tunnistaa suoraan. Säädös sisältää myös EY:n tilastotoimistoa koskevia velvoitteita suojata ja pitää salassa tietoja.

2.3. Nykytilan arviointi

Nykyinen tilastotointi koskeva lainsäädäntö on hajanainen sekä sisällöltään epäyhtenäinen, monilta osin myös puutteellinen ja vanhentunut. Tilastotoimeen kuuluvaksi on katsottu myös eräiden kehittämissäyksiköiden ja tutkimuslaitosten tutkimus- ja selvitystehtäviä. Tilastotoimessa on runsaasti päällekkäistä toimintaa. Yhteensä noin 30 valtion viranomaisista laatii tilastoja.

Lähes kokonaan on säätelemättä tilastotoimen keskeisiä alueita kuten tietojen keräämisen yleinen järjestäminen ja tietojen käsittely. Tilastotoimelta puuttuvat yhtenäiset lainsäädännölliset puitteet, mikä vaikeuttaa tietojen keräämisen rationalisointia ja palvelujen tehostamista sekä kansainvälisten velvoitteiden täyttämistä.

Tietojen keräämistä ohjaavat yleiset säännökset puuttuvat kokonaan. Ainoastaan tiedonantovelvollisuudesta on eräitä säännöksiä ja nekin ovat osin vanhentuneita. Niiden antamisen jälkeen tilastotoimen tietotarpeet sekä tilastojen laatimismenettelyt ovat muuttuneet. Suoran tietojen keräämisen asemasta käytetään entistä enemmän hyväksi muissa yhteyksissä kerättyjä tietoja kuten hallinnollisia rekistereitä, mutta tätä välillistä tietojen keräämistä ei voimassa olevissa säädöksissä ole riittävästi otettu huomioon. Lisäksi on tullut kokonaan uusia tiedonantajaryhmiä, joita ei vielä ollut nykyisiä säädöksiä annettaessa kuten kuntayhtymät.

Tietojen käyttö ja luovuttaminen on epäyhtenäisesti ja puutteellisesti säännelty. Lainsäädäntö ei myöskään ota huomioon käytettäviä tiedonkeräämismenetelmiä. Samaan tietoaanestoon voi sisältyä myös useilta eri tiedonantajaryhmiltä saatuja tietoja. Tällöin saman aineiston käyttöä voi koskea useat sisällöltään erilaiset säännökset.

Säännökset eivät vastaa myöskään ajanmu-

kaisia tietosuojavaatimuksia, sillä henkilörekisterilaki koskee vain henkilötietoja. Myöskään ulkopuolisten palvelujen käyttämisestä tilastotuotannossa ei ole säännöksiä. Henkilörekisterilain säännökset kattavat näiltäkin osin vain henkilötiedot.

Tulkintaongelmia syntyy myös useiden vaihtolusäännösten soveltamisessa. Lisäksi vaihtolovelvollisuus ei aina ulotu kaikkiin tietoihin käsitteleviin.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet

Yhteiskunta tarvitsee toimiakseen ja kehittyäkseen yhteiskuntaoloja ja niiden kehitystä kuvaavaa monipuolista, vertailukelpoista ja säännöllistä tilastotietoa. Tietoja tarvitaan erityisesti yhteiskunnan eri lohkoilla tapahtuvassa suunnittelussa, tutkimuksessa, päätöksenteossa sekä päätösten toimeenpanossa ja seurannassa. Monipuolinen tilastotieto on myös keskeinen edellytys kansanvaltaisen yhteiskuntajärjestelmän toimimiselle, koska se antaa kansalaisille mahdollisuuden seurata yhteiskuntaelämän ilmiöitä ja muodostaa niistä mielipiteitä.

Tilastotoimen toimintaympäristö on voimakkaasti muuttumassa. Kansallisten tietotarpeiden lisäksi tilastotoimessa on entistä laajemmin otettava huomioon kansainväliset vaatimukset. Myös meneillään oleva julkisen hallinnon uudistus vaikuttaa tilastotoimeen. Toimintaa on tehostettava ja organisoitava uudelleen. Erityisesti on luotava yhtenäinen ja kuntien tiedonantotaakkaa nykyisestä selvästi vähentävä tietojen keräämis- ja tuottamisjärjestelmä muun muassa valtiosuusjärjestelmän edellyttämien tietojen saamiseksi.

Vertailukelpoisen tiedon saaminen eri maiden kehityksestä on välttämätöntä kansainvälisessä yhteistyössä. Yhdistyneet Kansakunnat alajärjestöineen edellyttää sen toiminnan kannalta tarpeellisten yhtenäisten tilastotietojen saamista jäsenmaista. ETA-sopimukseen sisältyvät noin 30 tilastosäädöstä korostavat kansainvälisyyden merkitystä ja tekevät kansallisesta tilastotoimesta pysyvän osan yhteistä eurooppalaista tilastojärjestelmää. ETA-sopimuksessa mukana olevien valtioiden on tuotettava tiedot, jotka ovat välttämättömiä talousalueen yhtenäiseksi kuvaamiseksi ja asetettujen vel-

voitteiden ja tavoitteiden toteutumiseksi ja seuraamiseksi. Mahdollinen EY-jäsenyys lisää tilastotoimeen kohdistuvia kansainvälisiä vaatimuksia entisestään.

Tilastotoimen tuottavuutta on lisättävä keinoin, jotka ovat taloudellisesti ja toiminnallisesti perusteltuja sekä mielekkäitä tilastotoimen asiakkaiden kannalta. Tilastopalveluja on parannettava ja niitä on annettava yhtenäisten periaatteiden mukaan siitä riippumatta, mikä viranomainen tiedot tuottaa. Hallinnon keventäminen sekä hallinnon organisaatioyksiköiden uudelleenjärjestely edellyttävät myös hajaautetun tilastotoimen organisoinnin arvioimista uudelleen. Hajaautettua tilastotointia on keskitettävä silloin, kun se tehostaa tilastotuotantoa ja on taloudellisesti edullista tai kun tilastotoimen objektiivisuusvaatimukset sitä edellyttävät.

Hallituksen tavoitteena on vähentää ja yhtenäistää viranomaisten tiedon keräämistä. Tällä tavoin vähennettäisiin tietojen antajien kustannuksia ja työtä, koska samoja tietoja ei tarvitsisi antaa useille viranomaisille. Toisaalta myös tietojen luokittelu yhtenäistyisi. Tavoitteena on keskittää tilastokeskukseen erityisesti kuntia ja kuntayhtymiä koskevan tiedon kerääminen, koska uusi valtionosuusjärjestelmä ei edellytä sektorikohtaista tietotuotantoa. Tarkoituksena on mainituista lähtökohdista selvittää erillisten tilastoviranomaisten tarve.

Luotettavat tilastot edellyttävät mahdollisimman kattavia tietoja. Tuotettavien tietojen pitää vastata käyttäjien tarpeita. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi yhteistyö tietojen antajien ja käyttäjien kanssa on välttämätöntä. Tietoja kerätessä on huolehdittava siitä, ettei tietojen antajaa tarpeettomasti rasiteta ja että yksittäisten tietojen antajien tietosuoja on turvattu riittävin säännöksin.

Tilastotointia koskevan lainsäädännön pitäisi luoda edellytykset tehokkaalle ja yhtenäiselle kansalliset ja kansainväliset tietotarpeet huomioon ottavalle tilastotoimelle sekä selkeä ja luottamusta herättävä perusta tietojen antajiin ja käyttäjiin sovellettavalle toimintapolitiikalle.

3.2. Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi valtion tilastotointia koskeva yleislaki. Näin luotaisiin yhtenäiset puitteet valtion koko tilastotoimelle. Tilastotoimen tietojen keräämistä, tietojen kä-

sittelyä ja käyttöä koskevat menettelytavat yhdenmukaistuisivat. Yhtenäiset säännökset helpottaisivat myös Euroopan integraatioon liittyvien kansainvälisten velvoitteiden täyttämistä. Lakia sovellettaisiin tilastoja laatiin valtion viranomaisiin siltä osin kuin erityislainsäädännöstä ei muuta johdu.

Viranomaiset jaettaisiin *tilastoviranomaisiin* ja *tilastoja laatiin viranomaisiin*. Tilastoviranomaisia olisivat ne viranomaiset, joiden tehtäväksi tilastojen laatiminen on erikseen lailla säädetty. Tilastoja laatiin viranomaisiin kuulisivat tilastoviranomaisten lisäksi myös ne viranomaiset, jotka tuottavat toiminta-alueellaan yhteiskuntaoloja koskevaa tilastotietoa ilman säädöksiin tai määräyksiin perustuvaa velvoitetta. Vain tilastoviranomaisilla olisi oikeus kerätä tietoja erikseen säädetyn tiedonantovelvollisuuden perusteella.

Tilastojen tuottamisessa käytettäisiin ensi sijassa hyväksi muussa yhteydessä kerättyjä tietoja ja tietojen kohteilta pyydetäisiin suoraan vain ne tilastojen laatimisen kannalta välttämättömät tiedot, joita muuten ei ole saatavissa. Kerättävistä tiedoista, niiden antamisessa sovellettavista määräajoista ja menettelytavoista pitäisi etukäteen hyvissä ajoin ennen tiedon keräämistä aloittamista neuvotella tiedonantajien tai heitä edustavien järjestöjen kanssa.

Tietoja kerätessä ilmoitettaisiin yksittäiselle tiedonantajalle tietojen käyttötarkoitus, tietojen luovuttamisperusteet, tilastojen laatimisessa sovellettavat menettelytavat sekä muut tietojen antamisen kannalta tarpeelliset seikat.

Tietojen antaminen tilastojen laatimista varten olisi vapaaehtoinen, jollei tiedonantovelvollisuutta olisi erikseen säädetty tässä tai muussa laissa. Tiedonantovelvollisuus ehdotetaan säädettäväksi pääasiassa samoille tiedonantajaryhmille kuin nykyisinkin.

Tiedonantovelvollisten mahdollisuuksia vaikuttaa kerättäviin tietoihin ja tietojen keräämisessä sovellettaviin menettelytapoihin ehdotetaan lisättäväksi nykyisestä. Tiedonantovelvollisuuden ala ehdotetaan määriteltäväksi laissa yleisellä tasolla, eikä annettavia tietoja säädöksissä yksilöitäisi. Tiedonantovelvollisuuden perusteella annettavista yksityiskohtaisista tiedoista tilastoviranomaisen pitäisi neuvotella ja pyrkiä sopimaan tiedonantajien kanssa. Neuvottelut olisi aina järjestettävä myös tiedonantajien pyynnöstä. Neuvotteluoikeuden lisäksi tiedonantajilla olisi oikeus hakea muutosta tilastoviranomaisen tiedonantovelvollisuuden

yksityiskohtaista sisältöä koskevaan päätökseen. Tiedonantovelvolliselle annettaisiin tilastotietojen valmistuttua tiedonantajan kannalta keskeistä tilastotietoa sisältävä palaute, josta neuvoteltaisiin tiedonantajien kanssa.

Tiedonantovelvollisuutta koskevat säännökset mahdollistavat kuntia koskevien tietojen tuotannon ja keräämisen keskittämisen tilastokeskukseen. Vastaavasti muualla lainsäädännössä kunnille ja kuntayhtymille säädettyjä tiedonantovelvollisuuksia tulisi poistaa sitä mukaa, kun tietojen kerääminen ja tuottaminen voidaan hoitaa tämän lain perusteella.

Tilastojen luotettavuuden ja vertailukelpoisuuden sekä tietosuojan varmistamiseksi ehdotetaan tilastoalalla kansainvälisesti vakiintuneiden tilastoeettisten periaatteiden ja menettelytapojen sisällyttämistä lakiin. Näitä ovat tiedonantajien informoinnin, tietojen luotettavuuden, nopean saatavuuden sekä tietojen suojaamisen vaatimukset.

Tilastoja varten kerättyjä tietoja tilastoja laativa viranomainen saisi käyttää vain tilastotarkoituksiin. Tietoja voitaisiin luovuttaa ulkopuolisille vain tässä laissa mainituissa tapauksissa pääsääntöisesti tilasto- ja tutkimustarkoituksiin. Kaikilla tietoja käsittelevillä olisi vaihtelovelvollisuus.

4. Esityksen vaikutukset

Lailla ei ole välittömiä organisatorisia vaikutuksia eikä sillä puututa eri viranomaisten lakisääteisiin tehtäviin. Laki kuitenkin parantaa mahdollisuuksia tilastotoimen keskittämiseen silloin, kun se on tilastotuotannon tehostamisen ja taloudellisuuden kannalta tarkoituksenmukaista tai tilastotoimen objektiivisuusvaatimukset sitä edellyttävät. Keskittämällä voitaisiin poistaa päällekkäisiä toimintoja ja vähentää tilastotoimesta valtiolle aiheutuvia kokonaiskustannuksia. Nykyisessä hajautetussa tilastotoimessa kustannukset olivat vuonna 1991 noin 300 miljoonaa markkaa.

Lain säännöksillä tietojen keräämisestä ja siinä sovellettavista menettelytavoista pyritään tietojen keräämisen rationalisointiin. Erityisesti esitys mahdollistaa kuntiin kohdistuvan tietojen keräämisen keskittämisen.

Tietojen keräämisestä tietojen antajille aiheutuvista kustannuksista voidaan esittää vain karkeita arvioita. Esimerkiksi elinkeinon-, liik-

keen- ja ammatinharjoittajille aiheutuvat kustannukset on arvioitu yhteensä noin 50—100 miljoonaksi markaksi vuodessa.

Ehdotuksen mukaan tiedonantovelvollisille annettaisiin palautteena suppeaa ja tiedonantovelvollisen kannalta keskeistä tilastotietoa, mistä kustannuksia aiheutuisi vuosittain noin 1—2 miljoonaa markkaa. Ottaen huomioon rationalisointitoimenpiteet palautetiedon antaminen ei lisää tilastotoimen kokonaiskustannuksia.

Kun tiedonantaja luovuttaa tilastoviranomaiselle hallussaan olevia, pääosin muuta kuin itseään koskevia laajoja ja massaluonteisia aineistoja, ehdotuksen mukaan tietojen antamisesta aiheutuvat lisäkustannukset voitaisiin korvata. Ehdotetut säännökset eivät lisää tilastotoimen kustannuksia, sillä nämä kustannukset korvataan nykyisinkin.

5. Asian valmistelu

5.1. Valmisteluvaiheet ja aineisto

Eduskunnan lausumat ja muut kannanotot

Tilastolainsäädännön puutteisiin on kiinnitetty huomiota hallituksen esityksessä henkilörekisterilain (HE 49/86 vp). Sen perusteluissa on edellytetty eri esityksen antamista tilastokeskuksen perusaineistojen tietosuojaa koskevan lainsäädännön tarkistamisesta.

Tilastoviranomaisten asema kuntia koskevien tilastotietojen tuottajana ja tietojen kerääjänä on ollut esillä valtionosuusjärjestelmää uudistettaessa. Eduskunnan hallintovaliokunta edellytti valtionosuusjärjestelmää koskevissa mietinnöissään (HaVM 5, 6 ja 7/92), että valtionosuusjärjestelmään liittyvät tiedot kerätään mahdollisimman pian uudistuksen voimaantulon jälkeen koko valtionosuusjärjestelmässä tilastokeskuksen kautta tai muutoin yleisesti käytettävistä tilastoista noudattaen yleisesti käytössä olevia luokituksia ja että samalla tietojärjestelmistä aiheutuvat kustannukset oleellisesti pienenevät. Pyrkimyksenä oli kuntiin kohdistuvan tietojen keräämisen voimakas rationalisoiminen ja tilastotietojen käytön lisääminen kuntien toiminnan seurannassa.

Myös valtion tilintarkastajat ovat kertomuksessaan vuodelta 1991 edellyttäneet, että tilastokeskuksen ympärille ja vastuulle rakennetaan

sellainen tilastointijärjestelmä, joka palvelisi tarkoituksenmukaisella tavalla valtion hallintoa.

Valmisteluelimet

Tilastotointia koskevan lainsäädännön uudistus on ollut vireillä useita kertoja. Valmistelun lähtökohtana on ollut joko tilastotointia koskevien säännösten kehittäminen osana tilastokeskusta koskevaa hallintolakia tai erillisen tilastolain säätäminen.

Tilastokeskuksen yhteydessä toiminut muun muassa tietojen antajia ja käyttäjiä edustanut tilastoneuvosto on valmistellut ehdotukset yleiseksi tilastolaiksi vuosina 1974 ja 1980. Tilastokeskusta koskevan lainsäädännön uudistamista on valmisteltu kahdessa virkamiesryhmässä vuosina 1986 ja 1989. Valmistelutyön yhteydessä käytiin laaja neuvottelukierros tilastotoimen eri sidosryhmien kanssa. Ehdotukseen liittyi myös lausuntokierros.

Lausunnoissa, jotka annettiin tilastokeskusta koskevasta lakiehdotuksesta, lainsäädännön uudistamista pidettiin sinänsä tarpeellisena. Useissa lausunnoissa pidettiin kuitenkin välttämättömänä selvittää tarve myös muiden tilastoja laativien viranomaisten tietojen keräämistä ja käyttöä koskevan lainsäädännön tarkistamisena.

Saatujen lausuntojen pohjalta lainsäädännön uudistamisen valmistelua jatkettiin valtiovarainministeriössä virkamiestyönä. Tilastokeskusta koskevan hallintolain ja tilastotointia koskevien aineellisten säännösten valmistelu erotettiin toisistaan. Tilastokeskuksesta annettu laki (48/92) tuli voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1992. Aineellisen lainsäädännön valmistelua jatkettiin virkamiestyönä. Valtiovarainministe-

riö asetti 14 päivänä elokuuta 1992 työryhmän viimeistelemään tilastolakiluonnosta. Työryhmässä olivat edustettuina merkittävät tiedonantajatahot.

5.2. Lausunnot

Työryhmän ehdotuksista (VM 1992:28) pyydettiin tärkeimpien viranomaisten, elinkeinoelämän, työmarkkinoiden ja kuntien keskusjärjestöjen sekä myös muita tiedonantajaryhmiä ja tilastotietojen käyttäjiä edustavien tahojen lausunnot. Lisäksi hankittiin lausunnot alan korkeakouluilta.

Lausunnonantajien enemmistö suhtautui myönteisesti työryhmän esittämään lakiehdotukseen. Monissa lausunnoissa esitettiin kuitenkin useita huomautuksia lakiehdotuksen yksityiskohdista.

Hallituksen esitys perustuu työryhmän ehdotuksiin. Lausunnoissa esitetyt lakiehdotuksen yksityiskohtia koskevat huomautukset on pyritty ottamaan mahdollisuuksien mukaan huomioon esitystä valmisteltaessa.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Ehdotetulla lailla on yhteys ETA-sopimuksen piiriin kuuluvaan edellä mainittuun Euroopan yhteisöjen neuvoston asetukseen (Euratom, ETY) N:o 1588/90, jonka säännökset ovat osittain ristiriidassa nykyisen kansallisen lainsäädännön kanssa. Kyseistä asetusta olisi käytännössä pakko soveltaa viimeistään 1995, jolloin tilastoalalle määritelty yleinen siirtymäaika päättyy. ETA-sopimuksen velvoitteet on näiltä sin otettu tässä lakiehdotuksessa huomioon.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Tilastotoimi.* Pykälässä määritellään valtion tilastotoimi. Valtion tilastotoimeen kuuluu sellaisten yhteiskuntaoloja ja niiden kehitystä

kuvaavien tilastojen tuottaminen, joihin yhteiskunnassa on yleisesti tarvetta ja joiden siten on tarpeellista olla yleisesti saatavilla.

Pykälässä tarkoitettujen tilastojen tuottaminen rahoitetaan valtion talousarvioon otetulla määrärahalta, joka on budjetoitu joko 3 §:ssä tarkoitettulle viranomaiselle tai muulle valtion

viranomaiselle, joka toiminnassaan käyttää tilastoja. Laki koskee näin ollen myös sellaista maksullista palvelutoimintaa, jonka asiakas rahoittaa valtion talousarvioon otetulla määrärahalla. Tilastoja laativa viranomainen voi noudattaa lain periaatteita myös muussa maksullisessa palvelutoiminnassaan.

2 §. *Lain soveltamisala ja tarkoitus.* Laki on tarkoitettu yleislaiksi. Sitä sovellettaisiin sekä tilastokeskuksen tilastotoimeen että muiden valtion viranomaisten tilastotoimeen siltä osin, kuin siitä ei ole muiden valtion viranomaisten osalta muualla lainsäädännössä toisin säädetty. Muiden viranomaisten tilastotuotantoa koskeviin erityissäännöksiin ei tässä yhteydessä puututtaisi.

Lakia sovellettaisiin pykälän 1 momentin mukaan kaikkiin niihin valtion viranomaisiin, jotka keräävät 1 §:ssä mainittuja tilastoja varten tietoja henkilöiltä, elinkeinonharjoittajilta, viranomaisilta ja yhteisöiltä. Pykälän 2 momentin mukaan lakia sovellettaisiin myös niihin viranomaisiin, jotka laativat 1 §:ssä tarkoitettuja tilastoja muihin kuin tilastotarkoituksiin saamistaan tiedoista. Tällaisia viranomaisia ovat esimerkiksi opetushallitus ja sosiaali- ja terveysministeriö. Tällöin esimerkiksi tietojen keräämiseen ja salassapitoon sovelletaan kyseistä toimintaa, esimerkiksi hallinnollista toimintaa, koskevia säännöksiä. Tilastojen tuottaminen on kuitenkin tietojen massakäsittelyä, johon liittyy muun muassa erilaisia tietosuojakysymyksiä kuin hallinnollisen tiedon käsitteelyyn.

Lain tarkoitus on ilmaistu pykälän 3 momentissa. Laissa yhtenäistettäisiin ja selkeytettäisiin tilastotoiminnassa sovellettavia periaatteita ja menettelytapoja erityisesti suhteessa tietojen antajiin ja käyttäjiin. Tilastotointa ohjaisivat myös tilastoeettiset periaatteet.

3 §. *Viranomaiset.* Tilastoviranomainen voisi pykälän 1 momentin mukaan olla vain sellainen viranomainen, jonka tehtäväksi tilastojen laatiminen on laissa nimenomaisesti säädetty. Nykyisin tällaisia viranomaisia ovat tilastokeskus, maanmittaushallitus, maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus, tullihallitus sekä sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Vain tilastoviranomaiset voisivat kerätä tietoja tiedonantovelvollisuuden perusteella ja käyttää velvoitteen toteuttamiseksi pakkokeinoja.

Tilastoviranomaisista tilastokeskus olisi valtion tilastotoimen yleisviranomainen. Tästä on

säädetty myös tilastokeskuksesta annetussa laissa, jonka 2 §:n nojalla tilastokeskuksen tehtävänä on laatia tilastoja yhteiskuntaoloista sekä huolehtia valtion tilastotoimen yleisestä kehittämisestä yhteistyössä muiden valtion viranomaisten kanssa. Tavoitteena on vahvistaa tilastokeskuksen keskeistä asemaa koko julkisen hallinnon tilastotoimessa ja myös keskittää tilastokeskukseen julkisen sektorin tietojen keräämis- ja tilastointitehtäviä.

Tilastoja laatiin viranomaisiin kuuluisivat pykälän 2 momentin mukaan tilastoviranomaisten lisäksi ne muut viranomaiset, jotka laativat 1 §:ssä tarkoitettuja tilastoja. Näiden viranomaisten tilastojen laatimistehtävä perustuisi lakia alemmanasteiseen säännökseen tai määräykseen. Tuotetut tilastot kuuluvat kuitenkin valtion tilastotoimen kokonaisuuteen ja niihin sovellettaisiin tämän lain säännöksiä.

Tilastotoimen yleisviranomaisena tilastokeskus pitäisi ajan tasalla olevaa luetteloa tilastoja laativista viranomaisista ja niiden tuottamista keskeisistä tilastoista yhteistyössä asianomaisten ministeriöiden ja viranomaisten kanssa.

4 §. *Tietojen keräämisen perusteet.* Pykälän 1 momentissa on tietojen keräämistä koskeva perussäännös. Tilastoja laadittaessa tulisi ensisijaisesti käyttää hyväksi muihin tarkoituksiin kerättyjä tietoja, jolloin voidaan välttää päällekkäinen työ ja vähentää kustannuksia.

Pykälän 2 momentissa todetaan tietojen antamisen vapaaehtoisuus, jollei tiedonantovelvollisuutta ole laissa säädetty. Säännöksen tarkoituksena on kertoa tietojen antajille tietojen keräämisen lähtökohdat. Tietojen keräämisen yhteydessä on aina erikseen kerrottava, millä perusteella kerääminen tapahtuu. Tietojen kerääminen tapahtuu luonnollisilta henkilöiltä yleensä vapaaehtoisesti.

Pykälän 3 momentin nojalla tiedonantajan tunnistetietoja ei saisi kerätä ja tallentaa, mikäli se ei ole tilastojen laatimisen kannalta välttämätöntä.

5 §. *Suhde henkilörekisterilakiin.* Tämän lain ohella tilastotoimessa noudatettaisiin henkilörekisterilakia, jollei laissa ole toisin säädetty. Tilastotoimessa ei esimerkiksi voida henkilörekisterilain vastaisesti kerätä ja tallentaa henkilötietoja. Henkilöstörekisterilain ohella on otettava huomioon Euroopan neuvoston yleissopimus yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisesta tietojenkäsittelyssä (SopS 36/92).

2 luku. Tietojen keräämisen järjestäminen

6 §. *Tietojen kerääminen.* Tiedonantajilta voitaisiin pyytää vain tilastojen laatimisen kannalta välttämättömät tiedot. Tämä tarkoittaisi ensinnäkin sitä, että tiedot kerätään yksittäisiltä tiedonantajilta suoraan vain, jos muihin tarkoituksiin kerättyjä tietoja ei ole käytettävissä. Toisaalta pykälän 1 momentti velvoittaa huolelliseen tietojen keräämisen suunnitteluun, jotta tietojen antajilta pyydetäisiin vain ne tiedot, jotka ovat välttämättömiä kyseessä olevan yhteiskunnallisen ilmiön kuvaamiseksi. Tietojen keräämisessä olisi käytettävä otantaa tai muita tietojen keräämistä keventäviä menetelmiä aina silloin, kun se tilastojen luotettavuuden kannalta on mahdollista.

Tietojen keräämisessä pitää pyrkiä pykälän 2 momentin nojalla minimoimaan tietojen keräämisestä tietojen antajalle sekä tietojen kerääjälle aiheutuvia kustannuksia. Sovellettavien menettelytapojen pitäisi muutenkin olla sellaisia, että tiedot voitaisiin kerätä mahdollisimman tehokkaasti ja tietojen antajille tarpeetonta haittaa aiheuttamatta. Tilastoja laativan viranomaisen pitäisi ottaa huomioon myös tiedonantajiin kohdistuva muu tietojen kerääminen ja siitä aiheutuva rasitus. Tilastoja laativa viranomainen voisi kerätä tietoja samanaikaisesti myös muille viranomaisille ja yhteisöille näiden toimeksiannosta silloin, kun yhdistetty tietojen keruu on mahdollista.

7 §. *Neuvotteluvuoro.* Tiedonantovelvollisten kannalta tärkeiden näkökohtien huomioon ottaminen tietojen keräämisessä edellyttää, että tiedonantajien tai heitä edustavien organisaatioiden kanssa neuvotellaan hyvissä ajoin ennen tietojen keräämisen aloittamista. Pykälän 1 momentti koskee neuvotteluvuoroa. Neuvottelu on yleensä mahdollista järjestää tiedonantajia edustavien organisaatioiden, esimerkiksi teollisuuden, kaupan tai kuntien keskusjärjestöjen kanssa. Suora neuvottelu tiedonantajien kanssa voi tulla kysymykseen lähinnä sellaisilla tilastoalueilla, joilla on vain harvoja tiedonantajia tai kun on kysymys välillisestä tietojen keräämisestä viranomaisilta tai yhteisöiltä. Uutta tietojen keräämistä suunniteltaessa olisi kuitenkin aiheellista olla yhteydessä myös joihinkin yksittäisiin tiedonantajiin sen selvittämiseksi, miten tiedot ylipäänsä ovat saatavissa ja miten tietojen kerääminen tiedonantajan kannalta tulisi järjestää.

Neuvottelut olisi pykälän 2 momentin nojal-

la käytävä niin aikaisessa vaiheessa, että tiedonantaja voi tarvittaessa sopeuttaa tietojärjestelmänsä muutettujen tilastotietojen tuottamista varten. Neuvottelujen tavoitteena on, että niissä voitaisiin sopia kerättävistä tiedoista ja sovellettavista menettelytavoista. Lisäksi neuvoteltaisiin tietojen antajille annettavista palautetiedoista.

Neuvottelujen järjestämisvelvollisuus olisi pykälän 3 momentin nojalla tilastoviranomaisella, jonka on järjestettävä neuvottelut myös silloin, kun tiedonantajapuoli sitä pyytää. Tietojen antajilla saattaa olla tarvetta neuvottelujen pyytämiseen esimerkiksi yleisesti tietojen keruusta tai silloin, kun tietojen keruussa ilmenee erityisiä ongelmia.

8 §. *Tietojen keräämisestä päättäminen.* Neuvottelujen jälkeen neuvottelut käynyt viranomainen tekee tietojen keräämistä koskevan päätöksen. Tästä päätöksestä ja sen muutoksista on ilmoitettava riittävän ajoissa tietojen antajille, jotta nämä voisivat asianmukaisesti varautua antamaan tietoja. Ilmoittamisajasta neuvoteltaisiin tiedonantajien kanssa etukäteen 7 §:n mukaisissa neuvotteluissa.

Viranomaisen tietojen keräämistä koskevasta päätöksestä olisi 26 §:n mukaan mahdollisuus valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

9 §. *Tiedottaminen tiedonantajille.* Pykälän 1 momentissa on lueteltu ne asiat, jotka tietojen antajille on ainakin kerrottava tietoja kerätessä. Näistä tärkeimmät ovat tietojen käyttötarkoitus, luovutusperusteet ja keskeiset tilaston laatimiseen ja tiedon käsittelemiseen liittyvät menettelytavat sekä se, perustuuko tietojen kerääminen tiedonantovelvollisuuteen vai vapaaehtoisuuteen. Näiden tietojen lisäksi pitäisi tuoda esille muita olennaisia tietoja, jotka voivat kyseisessä tapauksessa olla tärkeitä tietojen antajalle. Tilastoja laativan viranomaisen tiedotusvelvollisuus kohdistuu siihen tietojen antajaan, jolta viranomainen tiedot saa.

Tiedonantovelvollisille pitäisi pykälän 2 momentin nojalla toimittaa palautetietona tilastotietoja, joista neuvoteltaisiin tiedonantajien kanssa 7 §:n mukaisesti. Palaute olisi suppeaa, tiedonantajille keskeistä tietoa. Palautetieto olisi annettava niille tiedonantovelvollisille, jotka antavat tietoja pääasiassa suoraan omasta toiminnastaan. Valtion viranomaisia palautevelvollisuus ei koskisi, koska ne luovuttavat lähinnä muita kuin omaa toimintaansa koskevia tietoja hallussaan olevista tietoaaineistoista. Jos valtion viranomaiset antavat tietoja omasta

toiminnastaan, näillekin voitaisiin toimittaa palvelutietoja. Tähän ei suoranaista velvollisuutta kuitenkaan ehdoteta säädettäväksi.

3 luku. Tiedonantovelvollisuus

10 §. *Oikeus tietojen keräämiseen.* Oikeus kerätä tietoja tässä laissa säädetyn tiedonantovelvollisuuden perusteella olisi pykälän 1 momentin nojalla vain tilastokeskuksella. Muilla 3 §:ssä mainituilla tilastoviranomaisilla olisi oikeus kerätä tiedonantovelvollisuuden nojalla tietoja toimialaansa kuuluvien tilastojen laatimista varten siinä laajuudessa, kuin siitä on erikseen lailla säädetty. Pykälän 2 momentissa on tätä koskeva säännös. Muilla tilastoja laativilla viranomaisilla ei tällaista oikeutta olisi.

Tiedonantajien oikeusturva edellyttää, että tietojen kerääminen tiedonantovelvollisuuden perusteella perustuu aina laissa säädettyyn tehtävään. Myös tiedonantovelvollisuuden toteuttamiseksi käytettävät pakkokeinot edellyttävät tätä.

11 §. *Tiedonantovelvollisuus.* Pykälä koskee ainoastaan niitä tilanteita, joissa tilastokeskus saa tietoja tiedonantovelvollisuuden nojalla. Tiedonantovelvollisia olisivat valtion viranomaiset, elinkeinon-, liikkeen- ja ammatinharjoittajat, kunnat ja kuntayhtymät sekä voittoa tavoittelemattomat yhteisöt ja säätiöt.

Valtion viranomaisten tiedonantovelvollisuus olisi laajin ja koskisi kaikkia niiden hallussa olevia tietoja lukuun ottamatta valtakunnan turvallisuuden tai maanpuolustuksen edun takia salassa pidettäviä, lähinnä puolustushallinnon ja ulkoasiainhallinnon hallussa olevia tietoja. Elinkeinon-, liikkeen- ja ammatinharjoittajien sekä kuntien ja kuntayhtymien tiedonantovelvollisuus koskisi niiden taloutta ja keskeisiä toimintatietoja. Valtion ja kuntien liikelaitokset rinnastettaisiin elinkeinonharjoittajiin. Voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen ja säätiöiden tiedonantovelvollisuus olisi toimintaa koskevien tietojen osalta edellä mainittuja ryhmiä suppeampi. Tilastokeskuksen oikeus saada salassapidettäviä tietoja koskisi myös tämän lain 17 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tietoja, mukaan lukien tunnistetiedot.

Tiedonantovelvollisuus on määritelty siten, että yhteiskunnan kannalta välttämättömät tilastotiedot voitaisiin tuottaa. Tilastoviranomaisten pitää seurata jatkuvasti yhteiskunnan

tietotarpeita ja huolehtia siitä, että tiedonantovelvollisilta kerätään vain välttämättömät tiedot. Toisaalta on pyritty luomaan edellytykset tuottaa keskenään vertailukelpoisia tilastoja. Myös tietojen kansainvälinen vertailtavuus on aiempaa tärkeämpää.

Ennen tietojen keräämisestä päättämistä olisi käytävä 7 §:n mukaiset neuvottelut tietoja luovuttavien viranomaisten kanssa. Näissä neuvotteluissa pitäisi kyseisille viranomaisille selvittää myös tietojen keräämisen perusteet.

Valtion viranomaisilla on voimassa olevien useiden lakien perusteella velvollisuus luovuttaa tietoja tilastojen laatimista varten. Vanhan tilastokeskuksesta annetun lain vielä voimassa olevan 3 §:n mukaan tilastokeskuksella on oikeus saada valtion viranomaisilta niiden hallussa olevat, tilastojen laatimista varten tarvittavat tiedot. Pykälän 1 momentin mukaan valtion viranomaisilla olisi yleinen tiedonantovelvollisuus hallussaan olevista tietoa-aineistoista ja omasta toiminnastaan, taloudestaan ja hoitamistaan tehtävistä.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan elinkeinon-, liikkeen- ja ammatinharjoittajien tiedonantovelvollisuutta täsmennettäväksi nykyisestä. Niiden tiedonantovelvollisuus koskee harjoittamaansa toimintaa (Laki eräiden tietojen antamisesta virallisia tilastoja varten 96/54, 1 §). Tiedonantovelvollisuus on säännelty varsin yleisellä tasolla ja periaatteessa varsin laajaksi. Yleisluonteisen säännöksen perusteella ei aina ole kiistatonta, mitkä tiedot voidaan katsoa kuuluviksi tiedonantovelvollisuuden piiriin.

Laissa luelteltaisiin ne toiminnan alueet, joita tiedonantovelvollisuus koskisi. Niitä olisivat tiedot toiminnan lajista, sijainnista, omistamisesta, taloudesta, tuotteista sekä toiminnan edellyttämistä voimavaroista ja niiden käytöstä. Tiedonantovelvollisuus sisältäisi keskeiset nykyisten tilastojen laatimisessa tarvittavat tiedot. Tuotteita koskeviin tietoihin sisältyisivät tiedot tavaroiden ja palveluiden tuotannosta, käytöstä, tilauksista, ostoista, myynnistä, hankinnoista, hinnoista ja varastoinnista. Taloutta koskeviin tietoihin kuuluisivat tulot, kustannukset, voitot, liikevaihto, varat, velat, investoinnit, sijoitukset, säästäminen sekä pääoma-, luotto- ja valuuttatiedot. Toiminnan edellyttämisiin voimavaroihin ja niiden käyttöön kuuluisivat tiedot henkilöstöstä, työpaikoista, tehdystä työstä, työajoista, palkoista ja muista työvoimakustannuksista, työriidoista, energian käytöstä ja jätteistä sekä toimintaan liittyvistä

aineettomista investoinneista, lähinnä tutkimus- ja kehittämistoiminnasta. Yksityiskohtaisista annettavista tiedoista päätettäisiin 7 §:n mukaisten neuvottelujen jälkeen.

ETA-sopimuksen perusteella tuotettavat tilastot koskevat pääasiassa taloudellista toimintaa ja niihin liittyvä tietojen kerääminen kohdistuu huomattavilta osin elinkeinon-, liikkeen- ja ammatinharjoittajiin. Sopimukseen liittyvä tietojen kerääminen voidaan pääosin toteuttaa ehdotetun tiedonantovelvollisuuden perusteella. Säädökset eivät yleensä sinänsä edellytä tiedonantovelvollisuutta, vaan jättävät jäsenvaltioiden harkittavaksi tiedonantovelvollisuuden tarpeellisuuden. EY:n jäsenmaissa tietojen kerääminen perustuu yleensä laajasti tiedonantovelvollisuuteen. Useat ETA-säädökset eivät edellytä tietojen keruuta kaikilta tiettyä toimintaa harjoittavilta. Esimerkiksi teollisuustilastoja koskevien säädösten mukaan tiedot voidaan kerätä pieniltä yrityksiltä harvemmin ja otantamenetelmää käyttäen. Nykyisin myös useissa kansallisissa tilastoissa tiedot kerätään pienemmilta yrityksiltä otantaan perustuen tai kaikkien pienimmät yritykset on kokonaan vapautettu tiedonantovelvollisuudesta. ETA-sopimus lisää kuitenkin useissa tapauksissa tuotettavien tilastotietojen määrää, mikä väistämättä lisää myös tietojen keräämistä. Otantamenetelmiä ja muita tietojen keräämistä keventäviä menetelmiä on erityisesti kehitettävä.

Kunnilla on voimassa olevien säännösten (Laki eräiden tietojen antamisesta virallisia tilastoja varten, 2 §) nojalla velvollisuus antaa tietoja niiden edellisen kalenterivuoden taloudesta. Kuntien ja kuntayhtymien toimintaan ja talouteen liittyvien yleisten tietojen kerääminen perustuu vapaaehtoisuuteen.

Kuntien ja kuntayhtymien tiedonantovelvollisuus ehdotetaan pykälän 3 momentissa säädettäväksi siten, että se koskisi tietoja taloudesta, palvelutuotannosta, tuotteista sekä voimavaroista ja niiden käytöstä. Tiedonantovelvollisuus kattaisi siten soveltuvien osin samat tiedot kuin elinkeinon-, liikkeen- ja ammatinharjoittajilla. Ehdotettu säännös mahdollistaisi kunnilta tapahtuvan tietojen keräämisen keskitämisen tilastokeskukseen.

Voittoa tavoittelemattomilla yhteisöillä tarkoitetaan pykälän 4 momentissa sellaisia yhdistyksiä, osuuskuntia, uskonnollisia yhdyskuntia, säätiöitä sekä muita rekisteröityjä yhteisöjä, joiden päätarkoituksena on muu kuin elinkeinotoiminnan harjoittaminen. Tilastotoimessa

näillä yhteisöillä on nykyisin merkitystä erityisesti työelämään liittyvien tietojen antajina. Eräiden yhteisöjen taloutta koskevat tiedot ovat tilastojen laatimisessa merkittäviä. Tältä osin yhteisöt ovat verrattavissa elinkeinon-, liikkeen- ja ammatinharjoittajiin. Momentissa ehdotetaan, että yhteisöjen tiedonantovelvollisuus koskisi yhteisöjen perustietojen (toiminnan laji, sijainti ja omistaminen) lisäksi tietoja taloudesta sekä voimavaroista ja niiden käytöstä.

Eläketurvakeskus, kansaneläkelaitos ja kunnallinen eläkelaitos ovat valtion viranomaisten ohella tärkeitä tietojen antajia, joilta nykyisin kerätään vapaaehtoisuuden perusteella tietoja muun muassa väestölaskentoja sekä kotitalous- ja elinkustannustutkimuksia varten. Koska tietojen kerääminen näiltä laitoksilta on jatkuvaa ja tilastotoimen kannalta välttämätöntä, ehdotetaan pykälän 4 momentissa tiedonantovelvollisuutta vakuutettujen ammatista, palvelussuhteesta ja maksetuista etuuksista silloin, kun nämä tiedot ovat laitoksen hallussa.

12 §. *Tiedonantovelvollisuudesta vapauttaminen.* Tilastoviranomaisella olisi oikeus myöntää poikkeuksia tiedonantovelvollisuudesta. Vastaava säännös on eräiden tietojen antamisesta virallisia tilastoja varten annetussa laissa. Tiedonantovelvollisen pyynnöstä tiedonantovelvollisuudesta voitaisiin vapauttaa kokonaan tai osittain. Vapauttamista harkittaessa pitäisi ottaa huomioon sekä tiedonantajan mahdollisuudet antaa kyseiset tiedot että tietojen merkitys tilastojen laadinnassa.

4 luku. Tietojen käsittely ja tilastojen laatiminen

13 §. *Tietojen käsittely ja säilyttäminen.* Tilastojen laatimisen perustana käytettävät tietolähteistä muodostetaan usein eri tietolähteistä saaduista tiedoista tai yhdistämällä tilastoja laativan viranomaisen hallussa olevia tietolähteitä, jolloin saattaa muodostua hyvinkin laajoja ja tietojen kohteita monipuolisesti kuvaavia tietokokonaisuuksia.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tilastoja laativalle viranomaiselle velvoite sellaisten menetelmien ja muiden menettelytapojen soveltamiseen sisäisessä tietojen käsittelyssä, säilyttämisessä ja hävittämisessä, ettei kenenkään yksityisyyttä tai liike- ja ammattisalaisuutta vaaranneta. Tietojä käsiteltäessä olisi käytettävä

sellaisia menetelmiä, ettei käsittelyn tuloksena syntyvistä tilastotiedoista voida tunnistaa tietojen kohteita. Samoin olisi kaikin tavoin pyrittävä estämään salassapidettäväksi tarkoitettujen tietojen paljastuminen vahingossa. Henkilöstölle olisi annettava tietosuojaperiaatteita koskevaa koulutusta. Henkilöstöä olisi muutoinkin opastettava. Tietoaisteistojen käyttöoikeudet pitäisi rajata mahdollisimman suppeasti.

Pykälän 2 momentissa korostetaan hyvän tilastotavan noudattamista. Hyvään tilastotapaan kuuluisi tietosuojasäännösten noudattamisen varmistamisen lisäksi kansainvälisesti vaikiintuneiden tilastoeettisten periaatteiden huomioon ottaminen. Tilastoeettisiä periaatteita sisältyy muun muassa Kansainvälisen Tilastoinstituutin (ISI) tilastoalan ammattietikakajulistukseen (21.8.1985), Euroopan neuvoston suositukseen No R (83) 10 tieteelliseen tutkimukseen ja tilastoihin käytettävien henkilötietojen suojelemisesta (23.9.1983) sekä YK:n Euroopan talouskomission 15 päivänä huhtikuuta 1992 hyväksymiin virallisen tilaston perusperiaatteisiin Euroopan talouskomission alueella.

Keskeinen periaate on ammatillinen riippumattomuus. Tilastoja laativan viranomaisen on sovellettavia menetelmiä valitessaan ja tietoja julkistaessaan pyrittävä objektiivisuuteen. Tarvittaessa on avoimesti tuotava esiin tunnistetut objektiivisuuden saavuttamista estävät seikat. Myös henkilörekisterilain edellyttämä hyvä rekisteritapa on oleellinen hyvän tilastotavan elementti.

Tiedonantajien luottamuksen säilyttämisen on katsottu edellyttävän avoimuutta tiedonantajia kohtaan ja tiukkoja tietosuojaperiaatteita.

14 §. *Tietojen suojaaminen.* Pykälä velvoittaa tilastoja laativan viranomaisen suojaamaan tiedot tilastotuotannon kaikissa vaiheissa väärinkäytöksiltä. Pykälä vastaa sisällöltään henkilörekisterilain 26 §:n säännöstä ja lisäksi se ulottaa suojaamisvelvoitteen henkilötietojen ohella kaikkiin muihinkin tilastoja laativan viranomaisen hallussa oleviin tietoihin.

Tietojen suojaamiseksi on kehitettävä sellaisia menettelyjä, joilla vaikutetaan tietojen käyttämismahdollisuuksiin. Arkaluonteisia tai muutoin laajoja tietoaisteistoja ei saisi säilyttää tunnistettavassa muodossa. Tietojen käsittelyssä ja säilyttämisessä henkilötunnus pitäisi salakirjoittaa tai korvata viranomaisen omilla tunnistetuilla. Tietojen käyttöä olisi jatkuvasti seurattava ja valvottava.

15 §. *Ulkopuolisten palvelujen käyttö.* Ulkopuolisina palveluina hankitaan tilastotuotannossa muun muassa tietojenkäsittely-, postitus- ja huoltopalveluja. Ne ovat yleensä sellaisia tilastotuotannon osavaiheita, jotka on tarkoituksenmukaista ja taloudellista hoitaa ulkopuolisina palveluina tai joiden riittävän nopeaan hoitamiseen ei ole omia voimavaroja.

Tilastoja laativa viranomainen saattaa joutua luovuttamaan tietojen antajalle tunnistetietoja tietojen poimimiseksi otokseen kuuluvista, tiedonantajan hallussa olevista tietoaisteistoista. Joskus tietoja laativa viranomainen joutuu luovuttamaan muitakin tietoja tietojen keräämistä varten. Näissä tapauksissa on kysymys tietojen keräämiseen liittyvistä toimeksiantotehtävistä, joihin sovellettaisiin tämän pykälän säännöksiä.

Ulkopuolisia palveluja käytettäessä on erityisesti varmistettava tietojen suojaus. Toimeksiantonnasta pitäisi aina sopia kirjallisesti ja samalla määritellä eri osapuolten vastuu ja velvoitteet. Toimeksiantotehtäviä suorittavalla olisi sama tietojen suojaamisvelvoite kuin tämän lain perusteella on tilastoja laativalla viranomaisella. Toimeksiantotehtäviä suorittavalla ei olisi oikeutta luovuttaa tietoja edelleen eikä tallettaa niitä hallussaan säilytettäväksi. Tässä laissa säädetty vaitiolovelvollisuus koskisi myös toimeksiantotehtäviä suorittavia ja heidän palveluksessaan olevia.

Vastaavanlaiset velvollisuudet on toimeksiantotehtäviä suorittaville säädetty henkilörekisterilaissa. Koska tilastoja laativat viranomaiset käsittelevät myös muita kuin henkilötietoja, on tarpeellista sisällyttää säännökset myös tähän lakiin.

16 §. *Tilastojen laatu.* Pykälän 1 momentti velvoittaa laatimaan tilastoja niin, että ne antavat luotettavan kuvan kuvattavista ilmiöistä. Vaatimus korostaa keskeisen tilastotoimen lähtökohdan eli objektiivisuuden ohella tietojen selkeän ja ymmärrettävän esittämistavan merkitystä. Tilastoja laadittaessa pitäisikin käyttää mahdollisimman luotettavia menetelmiä ja pyrkiä esittämään tiedot niin, että virhetulkinnat voitaisiin välttää. Tilastotoimen riippumattomuus ja asiakkaiden nopea ja tasapuolinen palvelu edellyttää, että valmistuneet tilastotiedot kaikissa tapauksissa julkistetaan nopeasti niiden valmistumisen jälkeen.

Eri tilastojen vertailukelpoisuuden kannalta on olennaista, että tilastoja laadittaessa käytetään mahdollisimman laajasti yhtenäisiä käsit-

teitä, määritelmiä ja luokituksia. Tästä säädetäisiin pykälän 2 momentissa. Tilastokeskuksen velvollisuutena olisi tilastotoimen yleisviranomaisena huolehtia siitä, että käytettävissä olisi käsitteitä, määritelmiä ja luokituksia koskevat suositukset. Useat tilastotoimen luokitukset perustuvat kansainvälisiin suosituksiin. EY:ssä luokitukset voivat perustua myös säädöksiin. ETA-sopimukseen sisältyy Euroopan yhteisön tilastollisesta toimialaluokituksista annettu neuvoston asetus (ETY, N:o 3037/90), jota on sovellettava myös Suomessa.

5 luku. Tilastotarkoituksiin kerättyjen tietojen salassapito ja luovuttaminen

17 §. *Tietojen salassapito.* Tilastotarkoituksiin kerätyt tiedot ovat nykyisin salassapidettäviä silloin, kun tietojen antaminen perustuu tiedonantovelvollisuuteen. Salassapitosäännökset eivät koske vapaaehtoisuuden perusteella kerättyjä tietoja. Tilastoviranomaiset ovat kuitenkin pitäneet näitä tietoja yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 5 §:n mukaisina viranomaisen sisäisinä selvityksinä, jotka eivät ole julkisia.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan tilastotarkoituksiin kerättyjen tietojen säätämistä salassapidettäviksi. Tietojen salassapito on tilastotuotannossa välttämätön edellytys luottamuksellisille suhteille tietojen antajiin ja sitä kautta luotettavien tietojen saamiselle. Tietoja voitaisiin luovuttaa ulkopuolisille vain tässä laissa säädettyin perustein tai asianomaisen nimenomaisella suostumuksella.

Poikkeuksena olisivat valtion ja kuntien viranomaisten toimintaa kuvaavat muun lainsäädännön perusteella julkiset tiedot sekä eräät yrityksiä ja yhteisöjä koskevat tiedot. Pykälän 2 momentin perusteella tilastoja laativa viranomainen voisi välittää muun muassa saamaansa kuntien toimintaa koskevaa julkista tietoa muille valtion viranomaisille, jolloin voitaisiin vähentää kuntiin kohdistuvaa päällekkäistä tietojen keräämistä. Tiedot luovutettaisiin sellaisina kuin ne on saatu tilastojen laatimista varten.

Liike- ja yhteisötunnuksen luovuttamisesta annetun lain (1126/90) 3 §:n nojalla jokaisella on oikeus saada tilastokeskuksen ylläpitämästä yleisestä liike- ja yhteisötunnusrekisteristä oikeushenkilöiden sekä liikkeen- ja ammatinharjoit-

tajien liike- ja yhteisötunnus, nimi, kielitunnus, kotikunta ja osoite, oikeudellinen muoto sekä verohallinnon liike- ja yhteisötunnusrekisteriin merkitsemispäivä ja siitä poistamispäivä.

Pykälän 3 momentin perusteella tilastoja laativa viranomainen voisi välittää edelleen liike- ja yhteisötunnuksen luovuttamisesta annetussa laissa tarkoitettujen tietojen lisäksi eräitä muita tietoja. Säännöksen nojalla olisivat julkisia tiedot yritysten ja yhteisöjen sekä ammatinharjoittajien toimialasta, sijainnista, toimipaikoista, pääasiallisista hyödykkeistä, henkilökunnan ja liikevaihdon määrästä sekä siitä, harjoittaako yritys ulkomaankauppaa. Tiedot ovat luonteeltaan sellaisia, jotka yleensä julkistetaan tilinpäätöksissä ja toimintakertomuksissa.

Yrityksiä, yhteisöjä ja ammatinharjoittajia koskevien tietojen luovuttamisella on mahdollista vähentää päällekkäistä tietojen keräämistä ja tietojen keräämisestä aiheutuvia kustannuksia. Vaikka luovutettavilla tiedoilla ei olisi esimerkiksi väestörekisterin tietoihin verrattavaa julkista luotettavuutta, niiden avulla voitaisiin kuitenkin yhtenäistää tietoaineistojen sisältöä ja rationalisoida niiden hyväksikäyttöä.

18 §. *Tietojen luovuttaminen.* Luotettavien tietojen saamisen edellytyksenä on, että tietojen antaja voi luottaa siihen, ettei hänen tilastotarkoituksiin antamiaan tietoja käytetä hänen yksityisyyttään tai etujaan ja oikeuksiaan loukaavalla tavalla. Pykälässä on määritelty salassapidettävien tilastotarkoituksiin kerättyjen tietojen luovuttamisesta.

Monipuolisen tietotuotannon kannalta on tarpeellista ja tarkoituksenmukaista, että tilastotarkoituksiin kerättyjä, salassapidettäviä tietoja voidaan käyttää hyväksi myös laissa säädettyin perustein tai sen suostumuksella, jota tiedot koskevat. Tätä koskeva säännös on pykälän 1 momentissa.

Näitä tietoja voitaisiin pykälän 2 momentin perusteella luovuttaa tieteellisiä tutkimuksia tai tilastollisia selvityksiä varten. Tiedot voisivat olla kerätyt tässä laissa säädetyn tiedonantovelvollisuuden tai vapaaehtoisuuden perusteella suoraan tietojen antajilta ja välillisenä tietojen keruuna muihin tarkoituksiin kerätyistä aineistoista. Tietoja luovutettaessa tulee tietosuoja-näkökohtiin kiinnittää erityistä huomiota. Henkilörekisterilaissa tarkoitettuja henkilötietoja ei luovutettaisi ja muistakin tiedoista

poistettaisiin tunnistetiedot eli nimet, osoitteet ja tunnukset.

Tilastokeskus voisi 3 momentin nojalla luovuttaa tieteellisiä tutkimuksia ja tilastollisia selvityksiä varten tietoja myös tunnistetietoi-
neen. Kuitenkaan arkaluonteisia tietoja ei saisi luovuttaa. Tietojen luovuttaminen tunnistetietoi-
neen tulisi kysymykseen vain silloin, kun tietojen saajalla olisi henkilörekisterilain mu-
kainen oikeus kerätä näitä tietoja.

Tietosuojaan huomioon ottaminen edellyttää myös, että tietoja haluava ilmoittaa luovutta-
valle viranomaiselle muut tiedot, joita tutki-
muksessa aiotaan käyttää. Jos muita tietoja on tarpeellista yhdistää luovuttavan viranomaisen aineistoon, olisi tilastoja laativan viranomaisen yleensä suoritettava yhdistäminen ja poistetta-
va tarvittaessa yhdistetystä aineistosta tunnis-
tetiedot. Tietojen luovuttamista harkittaessa olisi tietosuojaanäkökohtien lisäksi otettava huomioon aineiston sopivuus aiottuun käyttö-
tarkoitukseen.

Tietojen ulkopuolisen tutkimus- ja tilasto-
käytön tulisi tapahtua samojen periaatteiden mukaan kuin tietoja päätarkoitukseen käytet-
täessä. Tietojen luovuttamisesta päättäisi se tilastoja laativa viranomainen, jonka hallussa tiedot ovat. Tietoja luovuttaessaan viranomai-
nen voisi antaa tietojen suojaamisen kannalta tarpeelliset määräykset.

Tietojen luovuttamista koskeva säännös on sellaisessa muodossa, ettei se ole ristiriidassa ETA-sopimukseen liittyvän edellä mainitun asetuksen (Euratom, ETY) N:o 1588/90 kans-
sa, joka säätelee tietojen luovuttamista kansal-
lisilta tilastoviranomaisilta yhteisille tilastoeli-
mille. Tämän asetuksen mukaan kansalliset tilastoviranomaiset voivat joutua luovuttamaan sellaisia yksikkötason tietoja, joista ei voida tunnistaa henkilöitä suoraan tai välillisesti ja muita yksiköitä suoraan.

Tilastotarkoituksiin saadun tiedon luovutta-
miseen ei voitaisi 5 momentin nojalla soveltaa yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 20 §:ssä säädettyä tietojen luovuttamismenette-
lyä, jossa ministeriöllä on mahdollisuus antaa lupa salassapidettävien tietojen ilmaisemiseen erityisestä syystä.

6 luku. Erinäiset säännökset

19 §. Ahvenanmaa. Ahvenanmaan itsehallin-

tolain (1144/91) mukaan lainsäädäntövalta maakunnan oloja koskevista tilastoista on maakunnalla (18 §) ja valtakunnan tarvitsemis-
ta tilastoista valtakunnan lainsäädäntöelimillä. Kaksinkertaisen tietojen keruun estämiseksi maakunnan ja valtakunnan tilastoja laativille viranomaisille on säädetty velvollisuus kerätä tilastoja varten tarvittavat tiedot yhteistyössä. Samoin kummankin osapuolen on pyynnöstä toimitettava maakunnan oloja koskevat tilas-
totiedot toiselle osapuolelle. Pykälässä on to-
dettu tämä yhteistyövelvoite. Se voidaan usein toteuttaa valmiita tilastotietoja luovuttamalla. Tietojen keruun tarkoituksenmukainen järjes-
täminen edellyttää kuitenkin joissakin tapauk-
sissa tunnistettavien tietojen luovuttamista tai tilastotietojen luovuttamista ennen niiden jul-
kaisemista. Pykälän mukaan valtakunnan tilas-
toja laativat viranomaiset voisivat luovuttaa Ahvenanmaata koskevia tilastotarkoituksiin saamia tietoja Ahvenanmaan tilastoja laati-
ville viranomaisille 17 ja 18 §:n estämättä.

20 §. *Kuolemansyytiedot.* Kuolemansyytieto-
jen luovuttamisesta säädetään erikseen (synty-
män ja kuoleman rekisteröinnistä annetun asetuksen 21 §:ssä ja yleisten asiakirjain jul-
kisuudesta annetun lain 17 §:n 2 momentissa. Tämä lainsäädäntö jäisi edelleen voimaan. Säännösten tarkistamistarve tulisi selvittää erikseen.

21 §. *Kustannukset.* Tilastoviranomaisilla olisi oikeus saada tiedonantovelvollisilta tiedot maksutta, mikä on nykyinen käytäntö. Yhteis-
kuntaoloja koskevien tilastojen tuottaminen on välttämätöntä toimintaa. Se perustuu myös kansainvälisiin velvoitteisiin.

Tietojen antamisesta aiheutuvat lisäkustan-
nukset kuitenkin korvattaisiin silloin, kun tie-
donantaja luovuttaa tilastoviranomaiselle hal-
lussaan olevia, pääasiassa muuta kuin itseään koskevia laajoja ja massaluonteisia aineistoja. Tällaisia aineistoja luovuttavat lähinnä valtion viranomaiset, eläketurvakeskus, kansaneläke-
laitos ja kunnallinen eläkelaitos sekä Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto ja eri eläke-
laitokset. Näissäkin tapauksissa korvattaisiin vain välittömästi luovuttamiseen liittyvät tietojen siirto-, käsittely- ja muut kustannukset. Korvausvelvollisuus ei olisi riippuvainen siitä, tapahtuuko tietojen antaminen tiedonantovel-
vollisuuden tai vapaaehtoisuuden perusteella.

22 §. *Vaitiolovelvollisuus.* Nykyisin voimassa olevan lainsäädännön mukaan tilastotarkoituk-
siin saatuja tietoja koskeva vaitiolovelvollisuus

ei koske kaikkia tietoja eikä kaikkia tietojen käsittelyyn osallistuvia henkilöitä. Pykälän 1 momentissa vaitiolovelvollisuuden alaa selvennettäisiin ja laajennettaisiin siten, että se koskisi kaikkia tilastoja laativien viranomaisten palveluksessa olevia sekä myös ulkopuolisia henkilöitä, jotka käsittelevät tietoja toimeksiantotehtävänä tai käyttöluvan perusteella tilasto- ja tutkimustarkoituksiin.

Nykyisiä tietojenkäsittelymenetelmiä sovellettaessa voivat tiedot käsittelyohjelmista ja -järjestelmistä vaarantaa tietosuojaa yhtä paljon kuin varsinaisen tiedon paljastaminen. Vaitiolovelvollisuus ulotettaisiin pykälän 2 momentissa koskemaan myös tietosuojaa vaarantavia tietoja käsittelyohjelmista ja -ohjeistoista.

Vaitiolovelvollisuuteen kuuluviksi ehdotetaan pykälän 3 momentissa otettavaksi myös sellaiset julkistamattomat tilastotiedot, joiden ilmaiseminen ennen julkistamista on kielletty valtiovarainministeriön määräyksellä. Tällaisia tietoja olisivat sellaiset rahoitusmarkkinoihin vaikuttavat tilastotiedot, joiden ennalta tietämisestä yksittäinen markkinaosapuoli voisi hyötyä. Tällaiset tilastot kuvaavat kansantalouden kehitystä: tuotantoa, työllisyyttä, inflaatiota, talouden ulkoista tasapainoa, korkoja ja julkisen sektorin rahoitusasemaa. Valtiovarainministeriö päättäisi ryhmään kuuluvista tilastoista. Tilastokeskus pitäisi luetteloa näistä tilastoista ja niiden julkistamisajankohdista.

23 §. *Tilastosalaisuuden rikkominen.* Luvattomasta tietojen luovuttamisesta, tietoja luovutettaessa annettujen 18 §:ssä tarkoitettujen määräysten ja vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta rangaistaisiin sakolla tai vankeudella.

24 §. *Uhkasakko.* Uhkasakko määrättäisiin tiedonantovelvolliselle, joka ei täytä muuten tiedonantovelvollisuuttaan. Vastaavanlainen säännös sisältyy nykyisin eräiden tietojen antamisesta virallisia tilastoja varten annettuun lakiin, joka ehdotetaan kumottavaksi.

25 §. *Tiedonantovelvollisuuden rikkominen.* Tiedonantovelvollisuuden tahallista laiminlyönnistä sekä tahallisen väärän tiedon antamisesta voisi tuomioistuimien tuomita sakkoon. Tuomioistuimen menettelyä sovellettaisiin lähinnä tahalliseen ja jatkuvaan tietojen antamisen laiminlyömiseen.

Tilastoviranomaisella olisi harkintamahdollisuus pykälän mukaisen menettelyn aloittamiseksi, jos rikkominen on kokonaisuudessaan vähämerkityksellinen.

26 §. *Muutoksenhaku.* Tilastoja laativien viranomaisten tämän lain nojalla tekemiin päätöksiin haettaisiin muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

27 §. *Tarkemmat säännökset.* Tarvittaessa tarkemmat säännökset lain soveltamisessa noudatettavista menettelytavoista annettaisiin asetuksella.

28 §. *Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset.* Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan välittömästi vahvistamisen jälkeen. Lailla kumottaisiin tilastokeskuksen tilastoja koskevat erityissäännökset lukuun ottamatta kuolintodistuksia koskevia säännöksiä ja väestölaskentalakia, jotka niiden erityisluonteen vuoksi säilytettäisiin tässä vaiheessa entisellään. Muiden tilastoja laativien viranomaisten erityislainsäädännön kumoamisen tai uuden säätämisen tarve pitää viranomaiskohtaisesti erikseen selvittää. Merenkulkuhallitus saisi kuitenkin vuoden 1995 loppuun saakka kerätä tietoja kumottavaksi ehdotetun eräiden tietojen antamisesta virallisia tilastoja varten annetun lain 5 §:n ja sen nojalla annetun valtioneuvoston päätöksen (593/64) nojalla.

Sosiaali- ja terveystieteen tutkimus- ja kehittämiskeskuksen hallussa olevaa tilastotietoa saa luovuttaa vuoden 1995 loppuun asti yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 20 §:n 2 momentin nojalla.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotetun tilastolain 27 §:n perusteella voitaisiin antaa asetus lain soveltamisessa noudatettavista menettelytavoista. Asetuksella voitaisiin tarvittaessa antaa tarkentavia säännöksiä esimerkiksi tiedonantajien kanssa käytävissä neuvotteluissa sovellettavista menettelyistä. Välitöntä tarvetta asetuksen antamiseen ei ole.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan ensi tilassa. Laissa ei ole säännöksiä, jotka edellyttäisivät siirtymäkautta tai etukäteen varautumista lain voimaantuloon.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Tilastolaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Tilastotoimi

Valtion tilastotoimella tarkoitetaan valtion viranomaisten yhteiskuntaoloja ja niiden kehitystä kuvaavien tilastojen laatimista yleistä käyttöä varten.

2 §

Lain soveltamisala ja tarkoitus

Tätä lakia sovelletaan, jollei toisin säädetä, valtion viranomaisiin, jotka niille säädettyjen tehtävien mukaisesti laativat 1 §:ssä tarkoitettuja yhteiskuntaoloja ja niiden kehitystä kuvaavia tilastoja tätä tarkoitusta varten keräämistään tiedoista.

Lakia sovelletaan myös niihin valtion viranomaisiin, jotka laativat 1 §:ssä tarkoitettuja yhteiskuntaoloja ja niiden kehitystä kuvaavia tilastoja hallussaan olevista muihin tarkoituksiin kerätyistä tiedoista.

Lain tarkoituksena on yhtenäistää ja tehostaa tietojen keruussa, käsittelyssä, käytössä ja luovuttamisessa sovellettavia periaatteita ja menettelytapoja sekä edistää hyvän tilastotavan toteutumista valtion tilastotoimessa.

3 §

Viranomaiset

Tässä laissa tarkoitettuja tilastoviranomaisia ovat tilastokeskus valtion tilastotoimen yleisviranomaisena sekä ne muut valtion viranomaiset, joiden tehtäväksi tilastojen laatiminen on erikseen laissa säädetty.

Tässä laissa tarkoitettuja tilastoja laativia viranomaisia ovat tilastoviranomaisten lisäksi ne muut valtion viranomaiset, jotka laativat 1 §:ssä tarkoitettuja tilastoja.

4 §

Tietojen keräämisen perusteet

Tietoja hankittaessa tilastojen laatimista var-

ten tulee ensi sijassa käyttää hyväksi muussa yhteydessä kerättyjä tietoja.

Tietojen antaminen tilastojen laatimista varten on tiedonantajille vapaaehtoista, jollei tiedonantovelvollisuutta ole säädetty tässä tai muussa laissa.

Tiedot tulee kerätä ilman tunnistetietoja aina, kun se tilastojen laatimisen kannalta on mahdollista.

5 §

Suhde henkilörekisterilakiin

Tässä laissa tarkoitettuja tilastoja laadittaessa noudatetaan, mitä henkilörekisterilaissa (471/87) säädetään, jollei tässä tai muussa laissa säädetä toisin.

2 luku

Tietojen keräämisen järjestäminen

6 §

Tietojen kerääminen

Tilastoja laativan viranomaisen on huolehdittava siitä, että tiedonantajilta pyydetään vain tilastojen laatimisen kannalta välttämättömät tiedot.

Tiedot on kerättävä taloudellisesti ja niin, että siitä aiheutuu tietojen antajille mahdollisimman vähän haittaa ja kustannuksia.

7 §

Neuvotteluvelvoite

Ennen kuin tilastoviranomainen päättää tiedonantovelvollisuuden perusteella kerättävistä tiedoista, niiden antamisessa sovellettavista määräajoista ja menettelytavoista sekä palautetiedosta, sen on neuvoteltava tiedonantajien tai heitä edustavien järjestöjen taikka muiden organisaatioiden kanssa.

Neuvottelu on järjestettävä niin varhaisessa vaiheessa, että tiedonantajien näkemykset voidaan ottaa huomioon.

Neuvottelu on järjestettävä myös, jos edellä tarkoitettu tiedonantajien edustaja sitä pyytää.

8 §

Tietojen keräämisestä päättäminen

Neuvoteltuaan tiedonantovelvollisten tai heidän edustajiensa kanssa tilastoviranomainen päättää kerättävistä tiedoista sekä tietojen keräämisessä noudatettavista menettelytavoista ja määräajoista.

Keräämis päätöksestä sekä uuden tai muutuneen tiedon keräämisestä on riittävän ajoissa ilmoitettava tietojen antajille ja heidän edustajilleen.

9 §

Tiedottaminen tiedonantajille

Tietojen antajille on tietoja kerätessä kerrottava tietojen käyttötarkoitus, tilastojen laatimisessa käytettävät menettelytavat, tietojen luovutusperusteet sekä muut tarpeelliset tietojen antamiseen vaikuttavat seikat.

Tiedonantovelvollisille lukuun ottamatta valtion viranomaisia on tilastotiedoista annettava palautetieto.

3 luku

Tiedonantovelvollisuus

10 §

Oikeus tietojen keräämiseen

Tässä laissa säädetyn tiedonantovelvollisuuden perusteella tilastokeskus voi kerätä tietoja toimialaansa kuuluvien tilastojen laatimista varten.

Muiden 3 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tilastoviranomaisten oikeudesta kerätä tietoja tiedonantovelvollisuuden nojalla on voimassa, mitä siitä erikseen lailla säädetään.

11 §

Tiedonantovelvollisuus

Valtion viranomainen on velvollinen antamaan salassapitosäännösten estämättä tilastokeskukselle tilastojen laatimisen kannalta välttämättömät tiedot hallussaan olevista tietoai-

neistoista sekä tiedot omasta toiminnastaan, taloudestaan ja hoitamistaan tehtävistä lukuun ottamatta valtakunnan turvallisuuden tai maanpuolustuksen edun takia salassa pidettäviä tietoja.

Elinkeinon-, liikkeen- ja ammatinharjoittajat sekä kuntien ja valtion liikelaitokset ovat velvollisia antamaan tilastokeskukselle tilastojen laatimisen kannalta välttämättömät tiedot harjoittamansa toiminnan lajista, sijainnista, omistamisesta, taloudesta, tuotteista sekä toiminnan edellyttämistä voimavaroista ja niiden käytöstä.

Kunnat ja kuntayhtymät ovat velvollisia antamaan tilastokeskukselle tilastojen laatimisen kannalta välttämättömät tiedot taloudesta, tuotteista ja palveluista sekä toiminnan edellyttämistä voimavaroista ja niiden käytöstä.

Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt ja säätiöt ovat velvollisia antamaan tilastokeskukselle tilastojen laatimisen kannalta välttämättömät tiedot toiminnan lajista, sijainnista, omistamisesta, taloudesta sekä käytössä olevista voimavaroista. Eläketurvakeskus, kansaneläkelaitos ja kunnallinen eläkelaitos ovat lisäksi velvollisia antamaan hallussaan olevat tiedot vakuutettujen ammatista ja palvelussuhteesta sekä maksetuista etuuksista.

12 §

Tiedonantovelvollisuudesta vapauttaminen

Tilastoviranomainen voi vapauttaa tiedonantovelvollisen tämän pyynnöstä tiedonantovelvollisuudesta kokonaan tai osittain, jos tietojen antamisesta on tälle kohtuutonta haittaa eikä vapauttaminen oleellisesti vaikeuta tilastojen laatimista.

4 luku

Tietojen käsittely ja tilastojen laatiminen

13 §

Tietojen käsittely ja säilyttäminen

Tilastotarkoituksiin kerättyjen tietojen käsittelyssä, säilytyksessä ja hävittämisessä ei saa vaarantaa kenenkään yksityisyyttä tai liike- tai ammatillisaisuutta.

Tietoja on käsiteltävä hyvää tilastotapaa noudattaen ja tilastoalalla yleensä sovellettavien kansainvälisten suositusten ja menettelytapojen mukaisesti.

14 §

Tietojen suojaaminen

Tilastoja laativan viranomaisen on huolehdittava siitä, että tiedot on tilastotuotannon kaikissa vaiheissa asianmukaisesti suojattu luvaton käsittelyä, käyttöä, tuhoamista ja muuttamista sekä anastusta vastaan.

15 §

Ulkopuolisten palvelujen käyttö

Tilastoja laativa viranomainen voi antaa toimeksiantona suoritettavaksi tilastotuotannon eri vaiheisiin liittyviä osatehtäviä tai tukitehtäviä. Toimeksiantojen käyttöä ja ehtoja harkittaessa ja valvontaa järjestettäessä on erityisesti otettava huomioon tietosuojanäkökohdat.

Toimeksiantotehtäviä suorittavalla on sama velvollisuus suojata tiedot kuin edellä 14 §:ssä säädetään eikä toimeksisaajalla ole oikeutta käyttää ja luovuttaa tietoja muihin tarkoituksiin tai tallettaa niitä hallussaan säilytettäväksi. Toimeksiantotehtäviä suoritettaessa on noudatettava 22 §:n mukaista vaihteluvelvollisuutta.

16 §

Tilastojen laatu

Tilastojen on oltava mahdollisimman luotettavia ja niiden on annettava oikea kuva yhteiskuntaoloista ja niiden kehityksestä. Tilastot on julkistettava mahdollisimman pian niiden valmistumisen jälkeen.

Tietojen vertailukelpoisuuden varmistamiseksi tilastoja laadittaessa on mahdollisuuksien mukaan käytettävä yhdenmukaisia käsitteitä, määritelmiä ja luokituksia.

5 luku

Tilastotarkoituksiin kerättyjen tietojen salassapito ja luovuttaminen

17 §

Tietojen salassapito

Tilastotarkoituksiin saadut tiedot ovat salassapidettäviä, jollei 2 ja 3 momenteista muuta johdu.

Valtion ja kunnallisten viranomaisten toimintaa kuvaavat tiedot ovat julkisia.

Sen lisäksi mitä liike- ja yhteisötunnuksen

luovuttamisesta annetussa laissa (1126/90) säädetään, tiedot yritysten ja yhteisöjen sekä ammatinharjoittajien toimialasta, toiminnan sijainnista, toimipaikoista, pääasiallisista hyödykkeistä, henkilökunnan ja liikevaihdon määrästä sekä ulkomaankaupan harjoittamisesta ovat julkisia.

18 §

Tietojen luovuttaminen

Tilastotarkoituksiin saatuja salassapidettäviä tietoja voidaan luovuttaa ulkopuolisille vain laissa säädetyin perustein tai sen suostumuksella, jota ne koskevat. Näitä tietoja ei kuitenkaan saa luovuttaa käytettäväksi hallinnollisessa päätöksenteossa tai muussa vastaavassa asian käsittelyssä.

Tilastoja laativa viranomainen voi luovuttaa tilastotarkoituksiin keräämiään tietoja yhteiskuntaoloja koskevia tieteellisiä tutkimuksia ja tilastollisia selvityksiä varten. Henkilörekisterilaisissa tarkoitettuja henkilötietoja ja muiden tilastoyksiköiden tunnistetietoja ei kuitenkaan saa luovuttaa.

Sen estämättä, mitä 2 momentissa säädetään, tilastokeskus voi luovuttaa tieteellistä tutkimusta ja tilastollista selvitystä varten myös tiedot iästä, sukupuolesta, koulutuksesta ja ammatista edellyttäen, että tietojen saajalla on henkilörekisterilain mukainen oikeus kerätä näitä tietoja.

Tietojen luovuttamisesta ei saa aiheutua vahinkoa tai haittaa sille, jota tiedot koskevat. Tietoja luovuttavan viranomaisen pitää tietoja luovuttaessaan antaa tietojen suojaamisen kannalta tarpeelliset määräykset.

Tilastotarkoituksiin saatuihin tietoihin ei sovelleta yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain (83/51) 20 §:n 2 momentin säännöksiä tai vastaavia myöhemmin annettuja säännöksiä.

6 luku

Erinäiset säännökset

19 §

Ahvenanmaa

Ahvenanmaata koskevien tilastojen laatimisessa noudatetaan Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/91) 23 §:n 1 ja 2 kohdan sekä 30 §:n 5 ja 23 kohdan mukaisia yhteistyövelvoitteita.

Valtakunnan viranomaisten tilastotarkoituksiin saamia Ahvenanmaata koskevia tietoja voidaan 17 ja 18 §:n estämättä luovuttaa tilastojen laatimista varten Ahvenanmaan tilastoja laati-ville viranomaisille.

20 §

Kuolemansyytiedot

Kuolemansyytietojen luovuttamiseen sovelletaan, mitä siitä erikseen säädetään.

21 §

Kustannukset

Tilastoviranomaisella on oikeus saada 10 §:ssä tarkoitetut tiedot maksutta. Jos kuitenkin kysymyksessä on tiedonantajan hallussa olevien laajojen massaluonteisten tietoaisteiston luovuttaminen, tietojen luovuttamisesta aiheutuvat välittömät kustannukset korvataan.

Edellä 9 §:n 2 momentissa tarkoitetut palautetiedot ovat tiedonantovelvollisille maksuttomia.

22 §

Vaitiolovelvollisuus

Edellä 17 §:n mukaan salassapidettäväksi määrättyjä tietoja ei saa ilmaista sivulliselle eikä käyttää yksityiseksi hyödyksi.

Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan myös tilastotuotantoon liittyviin automaattisen tietojenkäsittelyn ohjelmistoihin ja ohjeistoja koskeviin tietoihin, joiden ilmituleminen vaarantaa tietosuojan.

Vaitiolovelvollisuus koskee myös sellaista julkistamatonta tilastotietoa, jonka ilmaiseminen tai hyväksi käyttäminen ennen tiedon julkistamista on valtionvarainministeriön määräyksellä kielletty.

23 §

Tilastosalaisuuden rikkominen

Joka ilman laillista oikeutta luovuttaa tilastotarkoituksiin kerättyjä tietoja taikka rikkoo 18 §:ssä tarkoitettuja määräyksiä tai 22 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava tilastosalaisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Rangaistus virkamiehen ja julkisyhteisön

työntekijän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan.

24 §

Uhkasakko

Jos tiedonantovelvollinen laiminlyö tietojen antamisen määräaikana, voi lääninhallitus 3 §:n 1 momentissa tarkoitetun viranomaisen hake-
muksesta velvoittaa tietojen antamiseen uhkasakolla.

25 §

Tiedonantovelvollisuuden rikkominen

Tiedonantovelvollinen, joka tahallaan laiminlyö tässä laissa tarkoitettujen tietojen antamisen, on tuomittava tilastolaissa säädetyn tiedonantovelvollisuuden täyttämättä jättämisestä sakkoon.

Tiedonantovelvollinen, joka tahallaan antaa väärän tiedon tai ilmoituksen tässä laissa säädetyn tiedonantovelvollisuuden täyttämiseksi, on tuomittava tilastoa koskevan väärän tiedon antamisesta sakkoon.

Jos 1 tai 2 momentissa mainittua rikkomusta on pidettävä kokonaisuudessaan ilmeisen vähäisenä, edellä 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu viranomainen voi jättää ryhtymättä toimenpiteisiin rikkoneen saattamiseksi syytteeseen.

26 §

Muutoksenhaku

Tilastoja laativien viranomaisten tämän lain nojalla tekemiin päätöksiin haetaan muutosta, jos erikseen ei toisin säädetä, korkeimmalta hallinto-oikeudelta siinä järjestyksessä kuin muutoksenhausta ylemmän hallintoviranomaisen päätökseen hallintoasioissa erikseen säädetään.

27 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tämän lain soveltamisessa noudatettavista menettelytavoista annetaan tarvittaessa asetuksella.

28 §

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Tällä lailla kumotaan eräiden tietojen antamisesta virallisia tilastoja varten 5 päivänä maaliskuuta 1954 annettu laki (96/54) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen sekä tilastokeskuksesta 23 päivänä joulukuuta 1970 annetun lain (796/70) 2 ja 3 §. Merenkulkuhallitus saa kuitenkin kerätä tiedonantovelvollisuuden nojalla tietoja vuoden 1995 loppuun asti eräiden tietojen antamisesta virallisia tilastoja varten annetun lain 5 §:n nojalla.

Sen estämättä, miten 18 §:n 5 momentissa on säädetty, sosiaali- ja terveydenhuoltoalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen hallussa olevan tilastoaineiston luovuttamisessa on noudatettava vuoden 1995 loppuun asti yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 20 §:n 2 momentin säännöksiä.

Helsingissä 28 päivänä kesäkuuta 1993

Tasavallan Presidentti
MAUNO KOIVISTO

Ministeri *Mauri Pekkarinen*

